

Nasilje u obitelji s posebnim osvrtom na pandemiju Covid-19

Vučić, Sara

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:002103>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET

Studentica:

Sara Vučić

Naslov diplomskog rada:

**NASILJE U OBITELJI S POSEBNIM OSVRTOM
NA PANDEMIJU COVID-19**

Kolegij:

KAZNENO PRAVO

Mentorica:

prof. dr. sc. Anna-Maria Getoš Kalac

Zagreb, rujan 2022.

Izjava o izvornosti

Ja, Sara Vučić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada „Nasilje u obitelji s posebnim osvrtom na pandemiju Covid-19“ te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Sara Vučić, v.r.

Zahvale

Zahvaljujem prof. dr. sc. Ana-Mariji Getoš Kalac na mentorstvu, predloženoj temi, pomoći i savjetima u izradi ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem asistentici Petri Šprem na nesebičnoj pomoći i pruženim savjetima koji su mi olakšali pripremu rada.

Hvala mojim roditeljima na podršci i strpljenju.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TERMINOLOŠKI PRIKAZ NASILJA U OBITELJI	2
2.1. Određenje pojma nasilja u obitelji	2
2.2. Vrste nasilja u obitelji	3
2.2.1. Tjelesno nasilje	3
2.2.2. Psihičko nasilje	4
2.2.3. Spolno uznemiravanje	4
2.2.4. Ekonomsko nasilje.....	5
3. ŽRTVE NASILJA U OBITELJI.....	6
3.1. Nasilje među intimnim partnerima	6
3.1.1. Nasilje nad ženama.....	6
3.1.2. Nasilje nad muškarcima.....	13
3.1.3. Nasilje između istospolnih partnera	14
3.2. Nasilje nad djecom.....	16
3.3. Nasilje nad starijim osobama	23
4. NORMATIVNI OKVIR ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI	26
4.1. Izvori međunarodnog prava	26
4.2. Pozitivnopravno uređenje zaštite od nasilja u obitelji	29
4.2.1. Ustav Republike Hrvatske	29
4.2.2. Obiteljski zakon.....	30
4.2.3. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji.....	31
4.2.4. Kazneni zakon	34
4.2.5. Ostali zakoni i strateški dokumenti	36
5. ANALIZA UTJECAJA PANDEMIJE COVID-19.....	38
5.1. Analiza podataka iz „Kalendara nasilja“	38
5.2. Analiza podataka Državnog zavoda za statistiku.....	45
6. ZAKLJUČAK	47
7. LITERATURA.....	48

1. UVOD

Nasilje u obitelji kao individualna i društvena pojava postoji od kad postoji i svijet. Kroz povijest je ono bilo društveno prihvatljiv način ponašanja, stoljećima unazad muškarci su imali neprikosnovenu vlast nad ženama i djecom. Poznati rimski institut *patria potestas* omogućavao je kućnom starješini jedinstvenu vlast nad svim članovima obitelji, kontrolirao je i upravljao njihovim životima pa čak i odlučivao o njihovoj smrti.¹

Obitelj kao primarna društvena zajednica koja ima reproduktivnu, odgojnu i zaštitnu ulogu, trebala bi biti mjesto u kojem se štite i poštuju ljudska prava. Međutim, nasilje u obitelji je učestala pojava. Termin *obiteljsko nasilje* (eng. family violence, domestic violence) u službenu uporabu ulazi 1881. godine praksom sudova u Alabami i Massachusettsu kojima se ukida zakonsko pravo muža da kažnjava ženu i djecu.² Kasnije tijekom 19. i početkom 20. stoljeća u korak s napretkom zakonskih i političkih prava žena i djece, poboljšava se i njihov status u obitelji. Interes znanstvene zajednice za proučavanjem uzroka, pojavnosti i posljedica nasilja u obitelji javlja se tek u drugoj polovici 20. stoljeća, usporedno s pokretom za prava žrtava i samim začecima viktimologije.³ Najprije se počinje proučavati zlostavljanje djece, početkom 70-ih u fokus dolazi nasilje nad ženama i nasilje u partnerskim odnosima, zatim 80-ih stručnjaci problematiziraju seksualno zlostavljanje djece te se na koncu krajem stoljeća ozbiljnije počinje govoriti o nasilju nad starijim članovima obitelji.⁴ Tijekom duge povijesti nasilja u obitelji pa sve do danas ono se smatra privatnim problemom, svojevrsnom obiteljskom tajnom o kojoj je sramota otvoreno javno raspravljati. Svjedoci smo neprimjerenih reakcija javnih osoba koje su u prvom redu pozvane štiti prava članova obitelji a svojim neprimjerenim izjavama relativiziraju problem nasilja u obitelji.⁵ Dakako da je obiteljsko nasilje javna stvar i na polju njegovog suzbijanja nikada ne treba prestati djelovati.

Cilj ovog rada je prikazati temeljne pojmove vezane uz nasilje u obitelji, oblike u kojima se ono javlja, osobe koje ga čine kao i one koje su njime pogođene, razmotriti normativni okvir kojim je regulirano nasilje u obitelji u Republici Hrvatskoj te na kraju osvrnuti se na pojavnost ovog

¹ Horvat M., Rimsko pravo, Pravni fakultet, Zagreb, 2007., str. 142.-143.

² Zloković J., Nasilje djece nad roditeljima – obiteljska tajna?, Grafika Zambelli, Rijeka, 2009., str. 11.

³ The History of the Crime Victims' Movement in the United States, The Women's Movement, https://www.ncjrs.gov/ovc_archives/ncvrv/2005/pg4c.html

⁴ Ajduković M., Pavleković G., Nasilje nad ženom u obitelji, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2004., str. 13.

⁵ Svojedobno je u javnosti odjeknula izjava tadašnje ministrice obitelji kako je nasilje u obitelji privatna stvar i dio bračne i obiteljske dinamike. Nedavna izjava općinske državne odvjetnice: „Kud bismo došli da se pritvaraju svi obiteljski nasilnici“ također je primjer neprihvatljive reakcije na obiteljsko nasilje.

fenomena tijekom pandemije Covid-19 koja je zahvatila čitav svijet i onemogućila funkcioniranje i normalan život na kakav smo navikli.

2. TERMINOLOŠKI PRIKAZ NASILJA U OBITELJI

2.1. Određenje pojma nasilja u obitelji

Nasilje u obitelji ne može se definirati jednoznačno. Postoje različite definicije, ovisno o znanstvenom polazištu s kojeg se ono promatra. Općenito govoreći, možemo ga odrediti kao „skup ponašanja čiji je cilj kontrola nad drugim osobama upotrebom sile, zastrašivanjem i manipuliranjem“⁶. Nasiljem u obitelji smatra se bilo koji oblik tjelesnog napada ili psihičkog pritiska kojim se drugu osobu ozljeđuje, izlaže stresu i strahu, uskraćuje osnovne životne potrebe, uništava vlasništvo, ograničava sloboda ili preuzima kontrola nad njom te izlaže životnoj opasnosti i smrti.⁷ Dakle, razvidno je da nasilnik zloupotrebljava svoju moć u odnosu koji se temelji na nejednakosti.

Prema *Konvenciji Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji* nasiljem u obitelji smatraju se djela „tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom.“⁸ Iz takve je definicije jasno da se pod nasilje u obitelji podvodi i čin koji počinu bivši partner te da je nevažno žive li partneri pod istim krovom. Gotovo svakodnevno smo svjedoci nasilja među bivšim partnerima koji nerijetko završavaju najtežim kaznenim djelom, ubojstvom.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (dalje u tekstu: *Zakon*) definira nasilje u obitelji kao „primjenu fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda, tjelesno kažnjavanje ili druge načine ponižavajućeg postupanja prema djeci, psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost, spolno uznemiravanje, ekonomsko nasilje te zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje“.⁹

⁶ Ajduković M., Pavleković G., *Nasilje nad ženom u obitelji*, *Op. cit.* bilj. 3

⁷ Zloković J., *Nasilje djece nad roditeljima – obiteljska tajna?*, *Op. cit.*, str. 12.

⁸ *Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*, NN – MU 3-27/18, čl. 3. st. 1. t. b

⁹ *Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji*, NN 70/17, 126/19, 84/21, čl. 10.

Nasilje u obitelji smatra se i velikim javnozdravstvenim problemom. Svjetska zdravstvena organizacija opisuje ga kao čin namjernog fizičkog ozljeđivanja, prisile i prijetnji ili bilo kojih drugih postupaka koji imaju za posljedicu ozljeđivanje, psihološke stresove, deprivacije ili izazivanje smrti.¹⁰

Važno je ovdje istaknuti ekološke teorije koje s kriminološkog aspekta daju odgovor na uzročnike nasilja u obitelji. Naime, one uzroke delinkventnog ponašanja ne pripisuju individualnoj patologiji počinitelja već njegovoj okolini smatrajući da je on odraz sredine u kojoj živi.¹¹ U prilog ekološkom modelu govori Svjetski izvještaj o nasilju i zdravlju Svjetske zdravstvene organizacije¹² u kojem je utvrđeno da je nasilje rezultat spleta individualnih, društvenih, kulturoloških i okolišnih čimbenika. O jednoj od ekoloških teorija, teoriji anomije, bit će riječi u nastavku rada.

U ovom odlomku su ukratko iznesene različite verzije određenja pojma nasilja u obitelji te se može zaključiti da ne postoji njegova univerzalna definicija. Međutim, jedinstvene su posljedice koje takvo nasilje uzrokuje. Obiteljsko nasilje za sobom ostavlja povredu temeljnih ljudskih prava i sloboda, diskriminaciju, brojne tjelesne, psihičke i ekonomske posljedice bez obzira na to događa li se između sadašnjih ili bivših partnera, roditelja i djece ili je pak usmjereno na starije i nemoćne članove obitelji.

2.2. Vrste nasilja u obitelji

2.2.1. Tjelesno nasilje

Tjelesno ili fizičko nasilje je vrsta nasilja na koju prvo pomislimo kada netko spomene nasilje općenito pa tako i nasilje u obitelji. Lako je prepoznatljivo i dokazivo pogotovo ako su ozljede vidljive. Ipak, važno je napomenuti da se tjelesnim nasiljem smatra primjena fizičke sile bez obzira na to je li ili nije nastupila tjelesna ozljeda. O tome će ponajprije ovisiti kvalifikacija tjelesnog nasilja kao prekršaja ili kaznenog djela. Općenito govoreći, tjelesno nasilje je svaki namjerni fizički napad ili kontakt kojim se drugu osobu fizički ozljeđuje, ugrožava ili izlaže tjelesnoj boli ili smrti.¹³ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji kaže da je nasilje u obitelji primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda te tjelesno kažnjavanje ili drugi načini

¹⁰ Zloković, J., *Nasilje djece nad roditeljima – obiteljska tajna?*, *Op. cit.*, bilj. 5

¹¹ Derenčinović D., Getoš A. M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2008., str. 199.

¹² World report on violence and health, World Health Organization, Geneva, 2002, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf (22.05.2022.)

¹³ Zloković, J., *Nasilje djece nad roditeljima – obiteljska tajna?*, *Op. cit.*, str. 55.

ponižavajućeg postupanja prema djeci.¹⁴ Ta pretpostavka izostanka tjelesne ozljede ujedno znači da će se svaki slučaj obiteljskog nasilja u kojem je nastupila tjelesna ozljeda automatski kategorizirati kao kazneno djelo. U literaturi i sudskoj praksi se čitav niz nasilnih postupaka podvodi pod tjelesno nasilje, pa tako primjerice šamaranje, čupanje, udarci po cijelom tijelu, guranje, pljuvanje, udaranje o zid ili namještaj, bacanje predmeta na žrtvu, napad hladnim ili vatrenim oružjem, davljenje, vezanje žrtve, nanošenje povreda ili opekotina kojima se naružava žrtvu. Dakle, tjelesno nasilje može ići od bezazlenog naguravanja preko nanošenja lakih i teških tjelesnih ozljeda pa sve do pokušaja ubojstva ili ubojstva.

2.2.2. Psihičko nasilje

Psihičko nasilje ili emocionalno zlostavljanje¹⁵ su svi oblici nefizičkog nasilja. Prema Zakonu, da bi došlo do psihičkog nasilja ono treba kod žrtve prouzročiti povredu dostojanstva ili uznemirenost.¹⁶ Starija verzija Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji puno šire određuje ovu vrstu nasilja: „psihičko nasilje, odnosno primjena psihičke prisile koja je prouzročila osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povrede dostojanstva, verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko svih sredstava za komuniciranje ili preko elektroničkih i tiskanih medija ili na drugi način ili komuniciranja s trećim osobama, protupravna izolacija ili ugrožavanje slobode kretanja (u daljnjem tekstu: uhođenje i uznemiravanje)“.¹⁷ Navedeni su mogući pojavnici, no oni nisu konačni, tzv. *numerus clausus*, već je ostavljeno sudskoj praksi da ovisno o konkretnom slučaju proširi tu definiciju.

2.2.3. Spolno uznemiravanje

Zakon navodi spolno uznemiravanje kao jedan od oblika nasilja u obitelji, međutim ne određuje ga pobliže. S obzirom da je to izuzetno širok pojam koji obuhvaća različite oblike seksualnog zlostavljanja za jasnije razumijevanje poslužit će definicija iz *Zakona o suzbijanju diskriminacije* prema kojem je spolno uznemiravanje „svako verbalno, neverbalno ili tjelesno neželjeno ponašanje spolne naravi koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva

¹⁴ *Op. cit.*, bilj. 7, čl. 10. st. 1. t. 1. i 2.

¹⁵ Ova dva termina se u literaturi često koriste kao sinonimi iako neki autori smatraju da to nije primjereno. Pa tako Bojić smatra da se psihičko nasilje odnosi na prijetnju fizičkim nasiljem, zastrašivanje ili kontroliranje žrtve, dok emocionalno zlostavljanje izaziva emotivnu bol i nelagodu, Bojić I., *Kako izaći iz obiteljskog nasilja?*, B.a.b.e., Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb, 2011., str. 22.

¹⁶ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, *Op. cit.*, čl. 10. st. 1. t. 3.

¹⁷ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 137/09, 14/10, 60/10, 70/17, čl. 4. st. 1. st. 3.

osobe, a posebice ako stvara zastrašujuće, neprijateljsko, ponižavajuće, omalovažavajuće ili uvredljivo okruženje“.¹⁸ Svjetska zdravstvena organizacija određuje seksualno nasilje kao „bilo koji seksualni čin, pokušaj ostvarivanja seksualnog čina ili drugi čin usmjeren protiv seksualnosti osobe upotrebom prisile, od strane bilo koje osobe bez obzira na njen odnos sa žrtvom, u bilo kojem okruženju. Uključuje silovanje, pokušaj silovanja, neželjeno seksualno dodirivanje i druge oblike bez kontakta“.¹⁹ Spolno nasilje je u najvećoj mjeri obuhvaćeno kaznenom odgovornošću preko kaznenih djela protiv spolne slobode te spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta ali je namjera zakonodavca bila da se određena neprimjerena ponašanja spolne naravi slabijeg intenziteta podvedu pod prekršaj nasilja u obitelji sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji.²⁰

2.2.4. Ekonomsko nasilje

Prema Zakonu pod ekonomskim nasiljem se podrazumijeva zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci.²¹ Cilj ekonomskog nasilja je preuzimanje kontrole nasilnika nad žrtvom, stavljanje žrtve u položaj financijske ovisnosti te slabljenje njene moći za osamostaljivanjem i odupiranjem od nasilja. Ono se događa u svim društvenim slojevima, neovisno o spolu, dobi, obrazovanju i materijalnom statusu.

Ova vrsta nasilja je, za razliku od ostalih, još uvijek slabo prepoznata. U hrvatskom zakonodavstvu je kao oblik nasilja prepoznato tek donošenjem Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji 2009. godine. U njemu je bila sadržana šira definicija koja je navodila da je ekonomsko nasilje oštećenje ili uništenje osobne i zajedničke imovine ili zabrana ili onemogućavanje korištenja osobne i zajedničke imovine ili pokušaj da se to učini te oduzimanje prava ili zabrana raspolaganja osobnim prihodima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja ili rada, prisiljavanje na ekonomsku ovisnost, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i skrb o djeci ili drugim uzdržavanim članovima zajedničkog kućanstva.²² Ova se vrsta nasilja rijetko pojavljuje samostalno, već je najčešće

¹⁸ Zakon o suzbijanju diskriminacije, NN 85/08, 112/12, čl. 3. st. 2.

¹⁹ Violence against women, World Health Organization, 2021., <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> (06.06.2022.)

²⁰ Prijedlog Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Vlada RH, Ministarstvo pravosuđa, Zagreb, 2015., str. 22.

²¹ *Op. cit.*, bilj. 7, čl. 10. st. 1. t. 5.

²² *Op. cit.*, bilj. 15, čl. 4. st. 1. t. 5.

kombinirana s psihičkim nasiljem koje je, ukoliko žrtva ranije ne popusti pod pritiskom, praćeno fizičkim nasiljem.²³

3. ŽRTVE NASILJA U OBITELJI

Obiteljsko nasilje najčešće se javlja između intimnih partnera što uključuje braćne i izvanbraćne drugove, životne partnere i neformalne životne partnere te partnere u intimnoj vezi, neovisno o tome traje li taj odnos u vrijeme nasilja ili je prestao. Zatim, žrtve nasilja u obitelji su i djeca, starije osobe i osobe s invaliditetom. Potonje dvije skupine uživaju posebnu zaštitu Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Krug bliskih osoba kako ih u članku 8. određuje Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji podudara se s bliskim osoba iz članka 87. Kaznenog zakona. Žrtve obiteljskog nasilja prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji imaju niz prava, od pomoći stručnjaka koji se bave zaštitom žrtava obiteljskog nasilja, preko zaštite tijekom postupka, prava na obavještenost o svim postupovnim radnjama do prava na privremeni smještaj.²⁴ U ovom poglavlju naglasak će biti na žrtvama, modalitetima nasilja kojima su izloženi te specifićnim problemima s kojima se svaka od skupina suoćava.

3.1. Nasilje među intimnim partnerima

3.1.1. Nasilje nad ženama

Nasilje nad ženama je rodno uvjetovano nasilje. Taj termin oznaćava bilo koju vrstu povrede poćinjene na štetu pojedinca ili skupine ljudi zbog njihovog stvarnog ili percipiranog spola, seksualne orijentacije i/ili rodnog identiteta. Temelji se na zlouporabi moći s ciljem stavljanja pojedinca ili skupine u ponićavajuć i podrećen poloćaj.²⁵ Nesrazmjerno pogaća osobe odrećenog spola, a s obzirom na to da je najćešće usmjereno protiv žena, usko se veće uz nasilje nad ženama. *Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama*²⁶ utvrćuje da se kroz nasilje nad ženama ogleća povijesna nejednakost između muškaraca i žena koja je rezultirala muškom dominacijom a time podrećno diskriminacijom žena te sprjećavanja njihovog napredovanja, posljedica ćega je potiskivanje žene u podrećeni poloćaj u odnosu na muškarca. Žene su izloćene nasilju i prije svog roćenja. U svijetu je poznat fenomen selektivnih abortusa kao mjera

²³ Martinjak D., Filipović H., Prekršajna ili kaznena odgovornost u slućaju nasilja u obitelji, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 26, broj 2/2019, str. 621-653., str. 635.

²⁴ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, *Op. cit.*, ćl. 6.

²⁵ What is gender-based violence?, Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/what-is-gender-based-violence> (18.06.2022.)

²⁶ Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama, usvojena na Općoj skupćtini Ujedinjenih naroda 20. prosinca 1993., Rezolucija 48/104

populacijske politike koja ima za cilj odabir spola i favoriziranje rođenja dječaka nauštrb rođenja djevojčica. Prema podacima Populacijskog fonda Ujedinjenih naroda države koje prednjače su Kina i Indija, a zadnjih godina u fokus javnosti dolaze Albanija i Crna Gora.²⁷ Disbalans u rođenju muške naspram ženske djece ima za posljedicu nedostatak žena reproduktivne dobi. Želim jasno istaknuti kako mi nije cilj kriminalizirati pobačaj kao takav već jasno istaknuti da se on ne smije koristiti selektivno na štetu ženskog roda i time ga zloupotrebljavati kao sredstvo kojim se pogoduje negativnim patrijarhalnim vrijednostima koje zbog favoriziranja muškog nasljednika žene stavljaju u podređen položaj.

U nastavku ću se osvrnuti na pojedine oblike nasilja kojemu su žene najčešće izložene. Krenut ću od ekonomskog nasilja kao oblika koji izuzetno kompromitira ženin napredak i uspjeh, a još uvijek je slabo vidljivo jer se često veže uz ostale oblike, prvenstveno tjelesno i psihičko nasilje. Žene u Hrvatskoj (prema procjeni iz 2019. godine)²⁸ čine 51,5% stanovnika, no njihova je ekonomska moć znatno slabija od muškog dijela populacije. Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske za prvo tromjesečje 2022. iznosila je 7 714 kuna za muškarce, a za žene 7 205 kuna.²⁹ Žene također čine većinu nezaposlenih (57,15%).³⁰ Zbog navedenih i niza drugih faktora jasno je da su žene češće žrtve ekonomskog nasilja počinjenog od strane njihovih partnera. Mnoge žene šute i nisu spremne prijaviti ekonomsko nasilje iz razloga što možda nisu ni svjesne da je to zasebna vrsta nasilja u obitelji i kao takva zakonom prepoznata, a s druge strane razlog leži u ekonomskoj ovisnosti o partneru zbog čega se mali broj žena odlučuje napustiti nasilnu vezu jer nisu u mogućnosti osigurati sebi i djeci financijsku stabilnost i stvoriti uvjete za samostalan život. Iako je zakonska definicija ekonomskog nasilja već navedena ranije, nije naodmet ponoviti ju i na ovom mjestu. Ekonomsko nasilje u obitelji je „zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci“³¹. Ekonomsko nasilje nije obuhvaćeno niti jednim samostalnim istraživanjem u Hrvatskoj. Međutim, podaci koji se mogu pronaći ukazuju na to

²⁷ Sex Imbalances at Birth: Current trends, consequences and policy implications, UNFPA Asia and Pacific Regional Office, 2012.

²⁸ Podatak preuzet iz publikacije Žene i muškarci u Hrvatskoj 2021. Državnog zavoda za statistiku s obzirom da za vrijeme pisanja rada nisu objavljeni podaci o broju stanovnika prema spolu iz Popisa stanovništva 2021., https://novi-web.dzs.hr/media/zoyp1kuq/men_and_women_2021.pdf (22.05.2022).

²⁹ Prosječne mjesečne neto i bruto plaće zaposlenih prema spolu u prvom tromjesečju 2022., <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/31496>, (22.05.2022.)

³⁰ Podatak za travanj 2022., <https://www.hzz.hr/statistika/>, (22.05.2022.)

³¹ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 70/17, 126/19, 84/21, čl. 10. st. 1. t. 5.

da je ono itekako prisutno. Mnogim je ženama uskraćeno pravo na obrazovanje, zapošljavanje, napredak u karijeri, raspolaganje novcem, isključene su iz donošenja važnih financijskih odluka za kućanstvo što su sve pojavni oblici ekonomskog nasilja kojim muškarac kontrolira i ograničava ženine ekonomske resurse te ju čini ekonomski ovisnom o sebi. Područje u kojem se također nalazi prostor za ekonomsko nasilje jesu vlasnički odnosi. Naime, žene su čak četiri puta rjeđe jedine vlasnice prostora u kojemu žive s partnerom. Najčešće je vlasnik intimni partner ili njegovi roditelji.³² Jasno da to nužno ne znači da su sve te žene ekonomski zlostavljane, ali su svakako podložnije tome. Isto tako, očigledna je neravnopravna distribucija financijske moći između žena i muškaraca. Prema statističkim podacima žene u prosjeku mjesečno zarađuju oko 500 kuna manje od muškaraca, no u obzir treba uzeti veliki broj žena koje nisu zaposlene te zbog toga potpuno ekonomski ovise o partneru. Razlog zbog kojeg žene odlučuju ostati u nasilnoj vezi često su zajednička djeca. Mnoge se žene tako žrtvuju kako djecu u slučaju napuštanja partnera ne bi izložile siromaštvu ili čak izgubile skrbništvo nad njima. Zbog svega navedenog smatram da je od neprocjenjive važnosti educirati žene već od najranije životne dobi o značaju ekonomske neovisnosti. Žene žrtve nasilja u obitelji koje su ujedno ekonomski ovisne o nasilnom partneru dovode se u situaciju da moraju birati između ostanka u nasilnoj vezi ili odlaska i života u siromaštvu. Naravno da i ekonomski neovisne žene doživljavaju ekonomsko nasilje, međutim vjerujem da je njima ipak lakše donijeti odluku o napuštanju nasilne veze i prijavljivanju nasilnika jer su oslobođene tereta neizvjesnosti koji nosi nezaposlenost i nedostatak vlastitih financijskih sredstava.

Psihičko nasilje manifestira se kroz vrijeđanje, ponižavanje, stvaranje osjećaja krivnje, verbalne i emocionalne prijetnje, izolaciju od obitelji i prijatelja, nazivanje pogrđnim imenima, kontroliranje kretanja, odijevanja i ponašanja.³³ Cilj mu je uništiti samopouzdanje i samopoštovanje zlostavljane žene te joj uzrokovati osjećaj krivnje. Često je praćeno fizičkim nasiljem ili je uvertira u njega. Žene često nisu ni svjesne da su žrtve psihičkog nasilja. Na primjer, partnerovi ljubomorni ispadi se smatraju iskazom ljubavi. Isto je i s pretjeranom kontrolom ponašanja, kretanja. Smatram da veliki utjecaj u tome ima društvo koje često romantizira nasilne odnose i shvaća psihičko nasilje kao dokaz ljubavi. Problem nastaje kada ono postane učestalo i toliko intenzivno da mu se žrtva više nije u stanju oduprijeti. Veliki broj zlostavljanih žena s vremenom razvije poremećaj poznat pod nazivom „Stockholmski

³² Klasnić K., Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu – konceptualne pretpostavke, Socijalna ekologija, Vol. 20, No. 3, Zagreb, 2011., str. 335.-356., str. 345.

³³ Ajduković M., Ručević S., Nasilje u vezama mladih, Medicus, Vol. 18, No. 2, Zagreb, 2009., str. 217.-225., str. 218.

sindrom“. Taj fenomen emocionalnog povezivanja i identifikacije sa zlostavljačem kod nekih žena može rezultirati racionaliziranjem i opravdavanjem postupaka zlostavljača te prihvaćanjem nasilja kao normalnom i zasluženom pojavom. Kao modalitet psihičkog nasilja izdvojila bih kazneno djelo koje je u hrvatsko zakonodavstvo uvedeno novelom Kaznenog zakona 2021. godine. To je kazneno djelo zlouporabe snimke spolno eksplicitnog sadržaja, u javnosti poznatije kao „osvetnička pornografija“ (eng. revenge porn). Biće ovog kaznenog djela ispunjava onaj koji „zlouporabi odnos povjerenja i bez pristanka snimane osobe učini dostupnim trećoj osobi snimku spolno eksplicitnog sadržaja koja je snimljena uz pristanak te osobe za osobnu uporabu i na taj način povrijedi privatnost te osobe“. Nadalje, kažnjava se i onaj koji „uporabom računalnog sustava ili na drugi način izradi novu ili preinači postojeću snimku spolno eksplicitnog sadržaja i tu snimku uporabi kao pravu te time povrijedi privatnost osobe na toj snimci“. Zapriječena je kazna zatvora do jedne godine. Kvalificirani oblik djela čini počinitelj koji kazneno djelo počini putem računalnog sustava ili mreže te time učini snimku dostupnom većem broju ljudi. Kazna zapriječena za taj oblik je do tri godine zatvora.³⁴ Kazneno djelo progoni se po prijedlogu oštećenika, a snimke i posebne naprave kojima je djelo počinjeno oduzet će se kako ne bi došlo do daljnjeg širenja i povrede privatnosti. Ovo je materijalno kazneno djelo kod kojeg treba utvrditi nastup posljedice koja se sastoji u povredi privatnosti. To znači da ukoliko takve posljedice nema, utoliko nema ni kaznenog djela.³⁵ Razlog zbog kojeg smatram da se činjenjem ovog kaznenog djela vrši psihičko nasilje je taj što se njime narušava odnos povjerenja koji je jedan od temeljnih pretpostavki intimnih veza te zbog toga što se objavljivanjem ili prijetnjom objavljivanjem spolno eksplicitnog sadržaja žrtvu uznemirava, zastrašuje, ponižava, vrijeđa se njezino dostojanstvo. Žrtve ovog kaznenog djela su najčešće žene, a počinitelji su bivši partneri koji koriste snimke spolno eksplicitnog sadržaja svojih bivših partnerica kao alat ucjene kojim ju pokušavaju prisiliti da mu se vrati. U današnje digitalno doba kada se u svim aspektima života služimo modernim tehnologijama, dijeljenje spolno eksplicitnog sadržaja među partnerima postaje normalan vid komunikacije i zasnivanja ili održavanja intimnih veza. Iz tog razloga takav sadržaj, koji je i dijeljen temeljem odnosa povjerenja, treba ostati u sferi privatnog te se njegova zlouporaba mora promptno procesuirati i kažnjavati.

³⁴ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, čl. 144.a

³⁵ Rokсандić S., Šesta novela Kaznenog zakona – uvođenje virtualnih valuta i “osvetničke pornografije” te dodatna zaštita odnosa povjerenja i ranjivih osoba, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 28, broj 2/2021, str. 437-472., str. 460.

Što se tiče seksualnog nasilja nad ženama, promatramo ga kroz prekršajnopравни i kaznenopravni aspekt. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji izriječno ga navodi kao spolno uznemiravanje, ali ga detaljnije ne definira. Ono se očituje kroz neželjene dodire, neprimjerene komentare seksualne konotacije, prostačke šale, izlaganje pornografskom sadržaju i slično. Ipak, seksualno nasilje je ponašanje koje najgrublje zadire u spolne slobode te je stoga pokriveno kaznenom zonom odgovornosti. Kaznena djela protiv spolne slobode kojima su žene izložene su bludne radnje, spolno uznemiravanje, prisiljavanje na prostituciju te silovanje kao najteži i najdifamantniji oblik seksualnog nasilja. Ono podrazumijeva spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju s drugom osobom ili nad samim sobom uz izostanak pristanka.³⁶ Kazneno djelo silovanja počinjeno nad bliskom osobom smatra se kvalificiranim oblikom kaznenog djela protiv spolne slobode. Silovanje u braku ili vezi je oblik seksualnog nasilja u kojoj su žrtva i počinitelj u nekom obliku osobne veze ili su bili. Varira od silovanja na prvom izlasku do silovanja u već uspostavljenom i razvijenom odnosu. Žrtve takvog oblika nasilja rijetko doživljavaju fizičko nasilje i povrede, ali je psihičko nasilje i ucjena neizostavan dio. Rasprostranjenost ovog oblika seksualnog nasilja najteže je utvrditi. Budući da se radi o poznatom počinitelju s kojim je žena u nekom obliku intimne i romantične veze, prijave su iznimno rijetke. Smatra se da je upravo postojanje mitova o silovanju i seksualnosti ono što utječe na odluke djevojaka i žena da prijave ovaj oblik nasilja, s obzirom da je iskustvo osobe u neskladu s uvriježenim mitom o silovanju. Unatoč uvriježenom vjerovanju da silovanje u braku nije ozbiljno i teško djelo, većina stručnjaka slaže se kako i ovaj oblik seksualnog nasilja može biti jednako traumatizirajući kao i svaki drugi oblik, a možda i jači s obzirom da podrazumijeva gubitak povjerenja u blisku osobu.³⁷ Smatram da silovanje u intimnoj vezi još uvijek nije dovoljno ozbiljno shvaćeno kao kazneno djelo. Tome u prilog govori praksa hrvatskih sudova u kojima se postojanje braka između žrtve i počinitelja nerijetko uzima kao olakotna okolnost za počinitelja. Problem je i u tome što suci često izriču uvjetnu kaznu zatvora ili niske kazne zatvora ili ih ublažavaju ispod zakonskog minimuma kada je riječ o kaznenom djelu silovanja koje je počinjeno prema intimnoj partnerici.³⁸ Mišljenja sam da se rodni stereotipi i mitovi o silovanju u pravosudnom sustavu mogu iskorijeniti jedino edukacijom

³⁶ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, čl. 153. st. 1.

³⁷ Oblici seksualnog nasilja, Ženska soba, <https://zenskasoba.hr/hr/podrucja-rada/seksualno-nasilje/oblici-seksualnog-nasilja/> (29.06.2022.)

³⁸ Radačić I., Kazneno djelo silovanja: pitanja definicije, (ne)odgovornosti za otklonjivu zabludu o pristanku i postojanje rodni stereotipa u sudskom postupku na primjeru prakse Županijskog suda u Zagrebu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 19, broj 1/2012, str. 105-125, str. 115.

sudaca i državnih odvjetnika. Rješenje vidim u uključivanju edukacije o ženskim ljudskim pravima i povezivanju sa stručnjacima različitih profesija koji se tom tematikom bave.

Fizičko nasilje nad ženom također se javlja kao prekršaj i kazneno djelo. Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji fizičkim nasiljem smatra se primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda te je stoga za pretpostaviti da će kao prekršaj biti sankcionirani slučajevi lakšeg nasilja poput primjerice guranja, čupanja, fizičkog sprječavanja kretanja, grebanja, štipanja i slično. U kaznenu sferu odgovornosti dolaze slučajevi fizičkog nasilja kod kojeg je nastupio neki oblik tjelesne ozljede, bilo lake ili teške pa sve do najtežeg oblika fizičkog nasilja nad ženama, ubojstva. Femicid³⁹ je najekstremniji oblik rodno uvjetovanog nasilja a time i nasilja u obitelji. To je globalni problem jer je prema nekim podacima čak 35% od svih ubojstava žena u svijetu počinjeno od strane intimnog partnera.⁴⁰ Prema Izvješću UN-a⁴¹ femicid je svako ubojstvo žene koje je uvjetovano njenim spolom u najširem smislu. Tako široko postavljen koncept femicida čini mi se neodrživ jer se postavlja pitanje je li baš svako ubojstvo žene, pa i ono počinjeno od strane druge žene, femicid. Smatram da bi se femicidom trebalo smatrati ubojstvo žene zbog toga što je žena a koje je počinjeno u iznimnim slučajevima, na primjer u slučajevima obiteljskog nasilja. Uzroci femicida leže u stereotipnim rodnim ulogama, diskriminaciji žena i djevojaka, rodnoj nejednakosti te posebice u nejednakosti odnosa moći između žena i muškaraca. Femicid je najčešće rezultat kulminacije dugogodišnjeg obiteljskog nasilja nad ženom. Statistički pokazatelji ubojstava žena od strane njihovih intimnih partnera su porazni. Iako je prema Izvješću Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2021. godinu⁴² zabilježen pad ukupnog broja ubojstava žena u odnosu na 2020. godinu, i dalje je prisutan negativan trend porasta broja ubijenih žena od strane bliskih osoba. Zabrinjava podatak da već petu godinu zaredom preko 50% žena biva ubijeno od strane muškaraca s kojima su bile

³⁹ Feministička spisateljica i aktivistkinja Diana E. H. Russell prva je definirala pojam femicida kao „mizogino ubojstvo žene od strane muškarca“. Kasnije ju je redefinirala kao „ubojstvo žene od strane muškarca zbog toga što je žena“. Defining femicide by Diana E. H. Russell, Introductory speech presented to the United Nations Symposium on Femicide on 11/26/2012, http://www.dianarussell.com/f/Defining_Femicide_-_United_Nations_Speech_by_Diana_E._H._Russell_Ph.D.pdf (01.07.2022.)

⁴⁰ Understanding and addressing violence against women – Femicide, WHO, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77421/WHO_RHR_12.38_eng.pdf (01.07.2022.)

⁴¹ Statistical framework for measuring the gender-related killing of women and girls (also referred to as “femicide/feminicide”), United Nations Office on Drugs and Crime and the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women, 2022., https://www.prs.hr/application/images/uploads/Statistical_framework_femicide_2.pdf (03.07.2022.)

⁴² Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2021. godinu, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Zagreb, 2022., https://www.prs.hr/application/images/uploads/Godi%C5%A1nje_izvje%C5%A1%C4%87e_2021_FINAL.pdf (03.07.2022.)

u intimnoj vezi.⁴³ U prvih 6 mjeseci ove godine ubijeno je već 10 žena što je preko 70% od ukupnog broja ubijenih žena prošle godine. Od toga je 3 žene ubio sadašnji ili bivši intimni partner. Ako se taj trend nastavi i u drugoj polovici godine, moguće je da će 2022. biti rekordna godina po broju femicida u posljednjih sedam godina.⁴⁴ Pozitivan pomak u suzbijanju femicida učinila je Pravobraniteljica 2017. godine osnivanjem Promatračkog tijela za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljanje podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje – „Femicide Watch“.⁴⁵ Cilj Radne skupine je praćenje pojavnosti rodno utemeljenih ubojstava žena, prikupljanje i analiziranje podataka radi uočavanja ključnih propusta koji dovode do ubojstava žena od strane njihovih intimnih partnera, izrada politika za prevenciju i sankcioniranje nasilja nad ženama. Zaključno o ovoj temi smatram da bi femicid trebao postati zasebno kazneno djelo iz razloga što se to ubojstvo razlikuje od drugih vrsta ubojstava jer je uzročno posljedično povezano s položajem žena u društvu, njihovom diskriminacijom, nejednakim položajem žena i muškaraca, rodnim ulogama i na kraju krajeva nasiljem nad ženama koje po dio žena završi upravo femicidom. Time bi se podigla javna svijest o ovoj problematici te bi se rodno uvjetovano ubojstvo žene priznalo kao najekstremniji oblik nasilja nad ženama.

Rezultati viktimološkog istraživanja o nasilju nad ženama koje je provela Agencija za temeljna prava Europske Unije (FRA) pokazali su da žene u Hrvatskoj češće prijavljuju seksualno, odnosno fizičko nasilje počinjeno od strane intimnog partnera (22%) nego od strane njima nepoznate osobe (20%) što nas svrstava među sigurnije države u Europskoj Uniji kada je u pitanju nasilje nad ženama.⁴⁶ Svakako je važno napomenuti da je tamna brojka fizičkog i seksualnog nasilja nad ženama iznimno visoka.⁴⁷

⁴³ 2021. godine ukupan broj ubojstava žena iznosio je četrnaest. 11 žena ubile su bliske osobe, od toga 4 žene ubio je sadašnji ili bivši intimni partner (2 žene suprug, 1 ženu izvanbračni partner i 1 ženu bivši izvanbračni partner). *Ibidem*. str. 87.

⁴⁴ Prema podacima MUP-a, 2016. godina je rekordna s ubijenih 20 žena. Napominjem da je Pravobraniteljica u javnom priopćenju zabilježila ukupno 9 ubojstava žena, međutim u lipnju je ubijena deseta. Javno priopćenje o slučajevima femicida u 2022. godini od 23. svibnja 2022., <https://www.prs.hr/cms/post/725> (03.07.2022.)

⁴⁵ *Ibidem*. bilj. 35. str. 87.

⁴⁶ Getoš Kalac A.-M., Pribisalić D., Tamna i svijetla strana tamne brojke kriminala: o izazovima istraživanja nepoznanica i blagoslovu neznanja, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 70(5), 2020., str. 637.-673., str. 650.

⁴⁷ Getoš Kalac A.-M., Roksandić Vidlička S., Burić Z., *Victimology, Victimization (Typology) & Victim Protection in Croatia*, u: Meško, G.; Sárík, E.; Getoš Kalac, A.-M. (ur.), *Mapping the Victimological Landscape of the Balkans: A Regional Study on Victimology and Victim Protection with a Critical Analysis of Current Victim Policies*, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e.V. in coop. with University of Zagreb – Faculty of Law and Duncker & Humblot, Berlin, 2020., str. 223.-276.

Republika Hrvatska je ratifikacijom *Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*⁴⁸, poznatijom pod nazivom Istanbulska konvencija, preuzela obvezu otvaranja dovoljnog broja skloništa za siguran smještaj i adekvatnu pomoć žrtvama nasilja, osobito ženama i djeci. Trenutno je otvoreno 25 skloništa, barem po jedno u svakoj županiji, čime je osigurana primjerena zaštita žrtvama. Također, žrtvama nasilja na raspolaganju stoji besplatna anonimna telefonska linija Nacionalnog pozivnog centra koja je otvorena 24 sata dnevno, sedam dana u tjednu. Osnovani su i međuresorni timovi koji djeluju na terenu s ciljem pružanja brze i neodgodive pomoći žrtvama.⁴⁹ Iz svega navedenog, za zaključiti je da Hrvatska ide u korak s europskim državama i ispunjava svoje obveze vezane uz zaštitu žena žrtava obiteljskog nasilja.

3.1.2. Nasilje nad muškarcima

U želji da objektivno prikazem nasilje u intimnim partnerskim odnosima, osvrnut ću se i na nasilje nad muškarcima. Podaci su nedostadni, dijelom zbog nedovoljne istraženosti te teme, a dobrim dijelom i zbog društva u kojem živimo a koje je još uvijek velikim dijelom patrijarhalno te činjenicom da mnogi muškarci smatraju da će njihova muškost biti dovedena u pitanje priznanjem da su bili žrtve nasilja od strane svoje intimne partnerice. Međutim, nasilje nad muškarcima je realnost i treba posvetiti više pažnje proučavanju pojavnih oblika, prevalenciji i prevenciji jer kapacitet za nasilje nije spolno uvjetovan te ne znači da žene ne čine nasilje u obitelji premda su češće njegove žrtve nego počiniteljice.

Muškarci su češće žrtve psihičkog i ekonomskog nasilja koje se javlja u obliku poremećene komunikacije među partnerima, čestih svađa (pogotovo oko novca i odgoja djece), vrijeđanja, emocionalnih pritisaka i prijetnji. Tijekom konfliktnih razvoda česte su ucjene i zabrane kontaktiranja i viđanja s djecom. Muškarci kao nasilje predstavljaju i uspoređivanje s drugim muškarcima, ismijavanje pred drugim članovima obitelji ili prijateljima, prigovarivanja vezana uz materijalni, obrazovni i društveni status, kontrolu financija i slično.⁵⁰

Tome u prilog govori i presuda Visokog prekršajnog suda⁵¹ u kojoj je utvrđeno da je supruga time što je u odsutnosti supruga izbacila sve njegove stvari iz stana u vlasništvu njegove majke

⁴⁸ Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, NN-MU 3/01, 14/03

⁴⁹ Više na <https://mrosp.gov.hr/>

⁵⁰ Poredoš Lavor D., Jerković S., *Nasilje nad muškarcima*, Policija i sigurnost, godina 20., broj 3, str. 400.-406., Zagreb, 2011., str. 403.

⁵¹ VPS, JŽ-789/2014 od 11.09.2014.

i promijenila bravu ulaznih vrata te mu time onemogućila korištenje osobne i zajedničke imovine počinila ekonomsko nasilje kvalificirano kao prekršaj temeljem Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

Problem kojim bi se nadležna tijela trebala pozabaviti jest osnivanje sigurne kuće specijalizirane za pomoć i smještaj muškaraca žrtava obiteljskog nasilja. Naime postojeće sigurne kuće pružaju utočište uglavnom ženama i djeci. Mnoge već i u svom imenu označuju da su specijalizirane za pomoć ženama i djeci žrtvama nasilja u obitelji (npr. Autonomna ženska kuća Zagreb – Sklonište za žene, Caritas Nadbiskupije Split – Sklonište za žene i djecu, Udruga za zaštitu žena i djece žrtava obiteljskog nasilja “Iris” – Bjelovar itd.). Kao pozitivan primjer izdvojila bih Dom za djecu i odrasle žrtve obiteljskog nasilja „Duga-Zagreb“ koji pruža smještaj i pomoć muškarcima žrtvama nasilja u obitelji. Usluge njihovog savjetovišta za djecu i odrasle žrtve obiteljskog nasilja, od 2005.-2017. godine, koristilo je ukupno 7598 klijenata od čega je bilo 1926 (25%) muškaraca. Od ukupnog broja korisnika smještaja samo su 3 odrasla muškarca boravila u Domu, od kojih nijedan nije došao samostalno na smještaj, već zajedno s majkom, ali su u trenutku smještaja bili punoljetni. Kako navode na svojim stranicama, razlog tako malom broju korisnika smještaja vide u tome što su muškarci najčešće žrtve psihičkog i ekonomskog nasilja koje kod njih ne izaziva strah za vlastiti život.⁵²

3.1.3. Nasilje između istospolnih partnera

Životno partnerstvo jest zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola koja je sklopljena pred nadležnim tijelom.⁵³ Osim životnog partnerstva zakonom je regulirano i neformalno životno partnerstvo kao zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola koje ga nisu registrirale pred nadležnim tijelom uz uvjet da ista traje najmanje tri godine te da je od svog početka udovoljavala pretpostavkama propisanim za valjanost životnog partnerstva.⁵⁴ Zabranjen je svaki oblik nasilja među istospolnim partnerima, a prevencija, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u zajednici obiteljskog života uređuje se zakonom kojim se regulira zaštita od nasilja u obitelji.⁵⁵ Odredbe Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji primjenjuju se na životnog partnera, bivšeg životnog partnera, neformalnog životnog partnera te bivšeg neformalnog životnog partnera.⁵⁶ Također, životni partner ili neformalni životni partner su

⁵² Više na <https://www.duga-zagreb.hr/duga-zagreb/> (14.06.2022.)

⁵³ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN 92/14, 98/19, čl. 2.

⁵⁴ *Ibidem.*, čl. 3.

⁵⁵ *Ibidem.*, čl. 6. st. 2.

⁵⁶ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 70/17, 126/19, 84/21, čl. 8. st. 1. i 2.

članovi obitelji, a bivši životni partner ili neformalni životni partner su bliske osobe prema Kaznenom zakonu.⁵⁷

Osobe koje dožive nasilje u obitelji u heteroseksualnim vezama teško se odlučuju prijaviti ga. Slijedom toga, pogotovo je teško prijaviti nasilje koje se dogodi u istospolnoj intimnoj zajednici. Te osobe se uz osjećaj srama i straha od prijavljivanja nasilja u obitelji, susreću i sa stigmom koju nosi njihova seksualna orijentacija. Proces tzv. „izlaska iz ormara“ (eng. „coming out“) za njih nije lak jer uključuje priznavanje vlastite seksualne orijentacije članovima obitelji i široj okolini, s druge strane otkrivanje seksualnosti nasilnog partnera prijavljivanjem nasilja može biti jedan od oblika kojim zlostavljač zastrašuje i manipulira žrtvom.⁵⁸ Stereotipi, marginalizacija seksualnih manjina, homofobija utječu na pojavu tamne brojke nasilja u istospolnim vezama kao i na otežano provođenje kvalitetnih istraživanja kojima bi se mogao dobiti uvid u obilježja nasilja, prevalenciju i rizične čimbenike nasilja u istospolnim vezama.

U prilog slaboj istraženosti ove vrste nasilja govori podatak da od svih istraživanja na temu nasilja u obitelji udio onih koji su se bavili nasiljem u istospolnim vezama iznosi 3%.⁵⁹ Mnoga od tih istraživanja su potvrdila da se nasilje među istospolnim parovima događa jednako ili čak učestalije od nasilja u heteroseksualnim vezama. 43,8% lezbijki doživjelo je neki oblik nasilja od vlastite partnerice barem jednom u životu, za razliku od 35% heteroseksualnih žena koje su bile žrtve nasilja svog intimnog partnera. Nadležna tijela poput socijalnih službi i skloništa često su nepripremljena u slučajevima nasilja među istospolnim partnerima.⁶⁰ 20% žrtava doživjelo je tjelesno nasilje, 16% je bilo žrtva psihičkog nasilja a 4% seksualnog. Zabrinjava podatak da čak 45% žrtava ne prijavljuje nasilje policiji jer su uvjereni da im ona neće pomoći.⁶¹ To ukazuje na visoku razinu nepovjerenja u policiju, a slijedom toga i u nedostatak pouzdanja i slabu učinkovitost državnih tijela nadležnih za probleme viktimizacije nasilja u obitelji. S druge strane, odluka žrtava da ne prijavljuju nasilje rezultira time da djelatnici državnih tijela poput policije, pravnih i socijalnih službi, medicinskog osoblja, nemaju prilike steći iskustvo i educirati se o nasilju u istospolnim vezama.

⁵⁷ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, čl. 87. st. 8. i 9.

⁵⁸ Domestic Violence and the LGBTQ Community, <https://ncadv.org/blog/posts/domestic-violence-and-the-lgbtq-community> (14.06.2022.)

⁵⁹ Rollè L, Giardina, G, Caldarera AM, Gerino E, Brustia P, When Intimate Partner Violence Meets Same Sex Couples: A Review of Same Sex Intimate Partner Violence. *Frontiers in Psychology*, 9:1506, str. 2.

⁶⁰ *Ibidem.*, str. 1.

⁶¹ *Op. Cit.*, bilj. 55

Iz svega navedenog može se zaključiti da je obiteljsko nasilje jednako učestalo kako u heteroseksualnim zajednicama, tako i u istospolnim. U objema zajednicama se pojavljuju isti oblici nasilja (tjelesno, psihičko, seksualno, ekonomsko). Žrtve se zbog različitih razloga (npr. strah od otkrivanja vlastite seksualne orijentacije, prijetnje i ucjene od strane zlostavljača, diskriminacije) odlučuju ne prijaviti nasilje. Nasilje između istospolnih partnera nije dovoljno prepoznato, o njemu se slabo govori u javnosti. Nadležna tijela nisu dovoljno educirana i nemaju dostatne mehanizme pomoći i zaštite žrtava.

3.2. Nasilje nad djecom

Znanstvena zajednica počinje istraživati nasilje nad djecom početkom 1960-ih godina kada američki pedijatar Kempe člankom o „sindromu pretučenog djeteta“ baca novo svjetlo na ozbiljan društveni problem zlostavljanja djece. On je utvrdio da se kliničkim pretragama djece, poput lomova vidljivih radiološkim snimkama, može utvrditi fizičko zlostavljanje odnosno zapuštanje djece koje je dotad često bilo neprepoznato od strane liječnika i socijalnih radnika.⁶² Kasnije se pažnja posvećuje psihičkom nasilju nad djecom te naposljetku seksualnom zlostavljanju kada podaci počinju ukazivati na nezanemariv broj žrtava.⁶³ Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije nasilje nad djecom uključuje svaki oblik nasilja nad osobama mlađim od 18 godina bilo da je to fizičko, seksualno, emocionalno zlostavljanje ili zapuštanje doživljeno od strane roditelja ili drugog autoriteta. Dječaci i djevojčice jednako su podložni fizičkom i emocionalnom nasilju, dok su djevojčice znatno češće žrtve seksualnog nasilja.⁶⁴ S tim u vezi, prema BECAN epidemiološkoj studiji o zlostavljanju i zanemarivanju djece dječaci su podložniji seksualnom nasilju nego djevojčice. Kada se uzme u obzir fizičko i psihičko nasilje, dolazimo do poražavajućeg podatka od čak 65,8% djece u Hrvatskoj koja su bila izložena obiteljskom nasilju.⁶⁵ Važno je spomenuti i ISRD3 studiju⁶⁶ koja uže konceptualizira tjelesno nasilje nad djecom razlikujući ga prema težini te se samim time njezini nalazi znatno razlikuju od nalaza BECAN studije jer detektiraju znatno manju viktimizaciju djece. Iz toga se

⁶² Kempe i sur., The battered-child syndrome, 1962., https://www.kempe.org/wp-content/uploads/2015/01/The_Battered_Child_Syndrome.pdf (18.07.2022.)

⁶³ Singer, M. i sur., Kriminologija delikata nasilja, Nasilje nad djecom i ženama, maloljetničko nasilje, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2005., str. 24.

⁶⁴ Violence against children, WHO, https://www.who.int/health-topics/violence-against-children#tab=tab_1 (18.07.2022.)

⁶⁵ Getoš Kalac A. M., Pribisalić D., Tamna i svijetla strana tamne brojke kriminala: o izazovima istraživanja nepoznanica i blagoslovu neznanja, *Op. Cit.*, str. 644.

⁶⁶ Bezić R., Juvenile Delinquency in the Balkans: A Regional Comparative Analysis Based on the ISRD3-Study Findings, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e.V. in coop. with University of Zagreb – Faculty of Law and Duncker & Humblot, Berlin, 2020.

vidi koliko je važno jasno odrediti istraživačke pojmove i uspostaviti nedvojben koncept istraživanja kako ne bi dolazilo do diskrepancije u rezultatima pojedinih istraživanja.

Svakako najznačajniji međunarodni dokument o zaštiti ljudskih prava djeteta jest *Konvencija o pravima djeteta*⁶⁷ donesena pod okriljem Ujedinjenih naroda 1989. godine, a koje je stranka i Republika Hrvatska od 1991. godine. Njeno osnovno polazište je isticanje osobite zaštite prava djece s obzirom na njihovu tjelesnu i psihičku nezrelost koja ih čini posebno ranjivima. Države stranke dužne su poduzeti „sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere da zaštite dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zloporaba, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, dok o njemu brine roditelj(i), zakonski skrbnik(ci) ili neka druga odgovorna osoba kojoj je skrb djeteta povjerena.“⁶⁸ Konvencijom je ustanovljeno tijelo za praćenje njene provedbe, Odbor za prava djeteta. Mišljenje i preporuke Odbora nisu izvor prava i nemaju izravan pravni učinak, no ipak predstavljaju smjernice koje bi svaka država stranka trebala primjenjivati te u tom smislu imaju svojevrsnu političku težinu. Odbor preporučuje zakonodavne mjere u smislu jasne zakonske zabrane bilo kojeg oblika nasilja nad djecom, u kaznenom i civilnim zakonima te osiguranje mjera za tjelesni i psihološki oporavak i društvenu reintegraciju djeteta žrtve, ali i sustavne sudske primjene i kažnjavanja počinitelja te provedbene mjere koje uključuju poduzimanje širih zakonodavnih reformi, naglašavanje važnosti prijavljivanja slučajeva tjelesnog kažnjavanja, ali i obrazovanje roditelja za nenasilne oblike odgoja. Naime, prema stavu Odbora, procesuiranje roditelja i izdvajanje djeteta ili počinitelja iz obitelji potrebno je samo kad je to u najboljem interesu djeteta i istovremeno nužno kako bi ga se zaštitilo od još veće povrede.⁶⁹ Republika Hrvatska je dužna Odboru za prava djeteta podnositi periodična izvješća o stanju prava djeteta, usvojenim mjerama kojima se ispunjavaju Konvencijom priznata prava, kao i o napretku koji je postignut u primjeni tih prava. U posljednjem izvješću⁷⁰ za razdoblje od 2014. do 2018. zabilježeno je 13 891 dijete žrtva zlostavljanja, uključujući obiteljsko nasilje i seksualno zlostavljanje. Broj prijavljenih odraslih počinitelja kaznenih djela na štetu djece iznosio je 13 237, broj istraga 714, a optuženja 7 031. Zanemarivanje i zlostavljanje djece policija statistički prati kroz broj kaznenih djela. Djece koja su doživjela tjelesno kažnjavanje i ponižavanje prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji bilo je 569 pri

⁶⁷ Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, NN - MU, 12/93

⁶⁸ *ibidem.*, čl. 19. st. 1.

⁶⁹ Vidović L., Tjelesno kažnjavanje djece u obitelji, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 15, broj 1/2008, str. 303-320., str. 307.

⁷⁰ Peto i šesto periodično izvješće Republike Hrvatske prema Konvenciji o pravima djeteta Ujedinjenih naroda, 2020.

čemu je u referentom razdoblju zabilježen porast broja žrtava. U cilju senzibilizacije javnosti i olakšavanja prijavljivanja sumnji na nasilje nad djecom, Ministarstvo unutarnjih poslova omogućilo je online prijavu zlostavljanja djece putem aplikacije *Red Button*⁷¹ koja je prilagođena za korištenje djeci te je anonimnost prijave u potpunosti zajamčena. Jednako tako, djeci na raspolaganju stoji besplatna linija *Hrabrog telefona* putem koje mogu prijaviti nasilje u obitelji ili porazgovarati sa stručnjacima te na taj način dobiti direktnu pomoć i podršku.

U nastavku ću se osvrnuti na pojedine oblike zlostavljanja djece i specifičnosti svakog od njih. Tjelesno kažnjavanje djece najvidljiviji je čin nasilja nad djecom. Ono ostavlja fizičke posljedice na djetetu koje su najčešće rezultat pretjerane reakcije impulzivnog roditelja. Problem pri iskorjenjivanju ove vrste nasilja predstavlja pogrešna percepcija mnogih roditelja koji tjelesno kažnjavanje djeteta još uvijek shvaćaju kao odgojnu mjeru. Međunarodno pravo i nacionalno zakonodavstvo jasno zabranjuju svaki oblik nasilja nad djecom, pa tako i fizičko nasilje. Odbor za prava djeteta u Općoj preporuci broj 8 definira tjelesno kažnjavanje kao svako kažnjavanje u kojem se primjenjuje tjelesna snaga s namjerom da izazove neku razinu boli ili nelagode. Kao metode navode se primjerice šamar, udarac rukom, nogom ili predmetom, bacanje, grebanje, ugrizi, povlačenje za kosu ili uši, prisiljavanje djeteta da stoji u neudobnim položajima, nanošenje opekotina i slično.⁷² Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji primjenjuje se u slučajevima tjelesnog kažnjavanja ili ponižavajućeg postupanja prema djetetu koje nije tolikog intenziteta, učestalosti ili posljedica da bi podleglo kaznenopravnoj sferi zlostavljanja djece. Isto tako, Obiteljskim zakonom je propisano da „roditelji ne smiju tjelesno kažnjavati dijete, postupati ponižavajuće prema njemu niti primjenjivati psihičku prisilu te su ga dužni štiti od takvog postupanja drugih osoba“⁷³. Kazneni zakon štiti djecu u slučajevima kada tjelesno kažnjavanje prijeđe granicu i pretvori se u fizičko zlostavljanje koje uzrokuje tjelesnu ozljedu ili smrt kao najtežu posljedicu. Tjelesna ozljeda, bilo da se radi o tzv. običnoj, teškoj ili osobito teškoj⁷⁴, počinjena na štetu djeteta jest kvalificiran oblik tih kaznenih djela za koja je zapriječena stroža kazna zatvora. Djeca su privilegirana i u slučaju kaznenog djela usmrćenja. Člankom 112. propisano je da će se „majka koja usmrti svoje dijete pod utjecajem jakog duševnog opterećenja zbog trudnoće ili poroda kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina“⁷⁵. Najteže kazneno djelo na štetu djeteta jest svakako ubojstvo. Kazneni zakon

⁷¹ Red Button, MUP RH, <https://redbutton.gov.hr> (18.07.2022.)

⁷² Vidović L., Tjelesno kažnjavanje djece u obitelji, *Op. cit.*, str. 305.

⁷³ Obiteljski zakon, NN 103/2015, 98/2019, 47/2020, čl. 94. st. 2.

⁷⁴ Kazneni zakon, 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, čl. 117., 118. i 119.

⁷⁵ *Ibidem*.

lišavanje života djeteta kvalificira kao teško ubojstvo pri čemu se ono može, ovisno o okolnostima slučaja, podvesti pod dvije kvalifikatorne okolnosti: ubojstvo osobe posebno ranjive zbog njezine dobi i ubojstvo bliske osobe koja je već ranije zlostavljana. Hrvatsku javnost posljednjih su godina potresla najteža kaznena djela počinjena na štetu djece. U svibnju 2017. u Puli je majka uz pomoć maloljetnice ubila svog trogodišnjeg sina za što je osuđena na kaznu zatvora od 33 godine.⁷⁶ U veljači 2019. na Pagu je muškarac bacio s balkona svoje četvero djece koja su pritom zadobila tjelesne ozljede, od čega je jedno dijete teško ozlijeđeno dok je drugo zadobilo osobito teške tjelesne ozljede. Otac je kažnjen jedinstvenom kaznom zatvora u trajanju od 30 godina i mjerom obveznog psihijatrijskog liječenja. Otegotnom mu je uzeta okolnost ranije osuđivanosti za kazneno djelo povrede djetetovih prava.⁷⁷ Javnost je osobito bila zgrožena na Uskrs prošle godine smrću djevojčice koja je preminula od posljedica teških tjelesnih ozljeda koje joj je nanijela majka. Kazneni postupak vođen je protiv majke i oca zbog zanemarivanja preminule djevojčice i starijeg djeteta koje su tjelesno i psihički zlostavljali. Majka je nepravomoćno osuđena na jedinstvenu kaznu zatvora od 13 godina, a otac na 7 godina. Vezano uz ovaj slučaj u tijeku su izvidi radi utvrđivanja eventualnih propusta u radu nadležnog Centra za socijalnu skrb.⁷⁸ Vjerojatno najmonstruozniji slučaj teškog ubojstva na štetu djece zbio se također prošle godine u Zagrebu kada je otac ubio svoje troje djece. Nepravomoćno je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora od 50 godina što je ujedno najviša kazna koja se može izreći za kaznena djela počinjena u stjecađu.⁷⁹ Ostaje za vidjeti kakvu će odluku donijeti Visoki kazneni sud. Ovaj slučaj ostat će upamćen po tome što je suđenje dovršeno u svega jednom ročištu. Mišljenja sam da su u navedenim slučajevima sudovi donijeli ispravne i pravedne odluke u pogledu visine izrečenih kazni. Kaznenopravna politika kažnjavanja počinitelja kaznenih djela na štetu djece treba biti postojana i ustrajna u najoštrijoj osudi i odvrćanju od počinjenja takvih djela kojih su žrtve najranjiviji među nama, djeca.

⁷⁶ Raić Knežević, A., Gotovo je. Vrhovni sud potvrdio je da mama koja je u Puli ubila 3-godišnjeg sinčića ide u zatvor na 33 godine, Telegram, 26.2.2020, <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/gotovo-je-vrhovni-sud-potvrdio-je-da-mama-koja-je-u-puli-ubila-3-godisnjeg-sincica-ide-u-zatvor-na-33-godine/> (18.07.2022.)

⁷⁷ Muškarcu s Paga koji je bacio djecu s balkona Vrhovni sud potvrdio presudu, Večernji list, 11.5.2021., <https://www.vecernji.hr/vijesti/muskarcu-s-paga-koji-je-bacio-djecu-s-balkona-vrhovni-sud-potvrdio-presudu-1491546> (18.07.2022.)

⁷⁸ Majka male Nikoll dobila 13 godina, otac 7: Odmah nakon presude odvedeni su u zatvor, Jutarnji list, 4.5.2022., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/majka-male-nikoll-dobila-13-godina-otac-7-odmah-nakon-presude-odvedeni-su-u-zatvor> (17.08.2022.)

⁷⁹ Karakaš Jaubin, H., Kopitz osuđen na 50 godina zatvora: Svoje troje djece istuširao pa im u kakao stavio tablete, Jutarnji list, 7.6.2022., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/kopitz-osuden-na-50-godina-zatvora-svoje-troje-djece-istusirao-pa-im-u-kakao-stavio-tablete> (18.07.2022.)

Seksualno zlostavljanje djece podrazumijeva uključivanje djeteta u seksualne aktivnosti koje ono nije u stanju razumjeti niti može dati pristanak za njih. Podrazumijeva i izlaganje djeteta seksualnim sadržajima, neadekvatno dodirivanje, upućivanje sugestivnih seksualnih komentara djetetu.⁸⁰ Rizični čimbenici na strani roditelja su psihološka i emocionalna nedostupnost, sukobi unutar obitelji, narušen odnos između roditelja i djeteta, ovisnost roditelja, nezrelost majke te njeno nedovoljno zaštićujuće ponašanje spram djeteta u odnosu sa dominantnim i manipulirajućim ocem.⁸¹ Seksualno zlostavljanje djece se u prosjeku javlja ranije unutar obitelji (7-11 godina starosti djeteta) nego izvan nje (10-12 godina starosti djeteta).⁸² U više od 90% slučajeva počinitelji su djetetu poznate osobe. Što je dijete mlađe dobi, veća je vjerojatnost da je počinitelj seksualnog nasilja član obitelji (otac, očuh, djed, stric, ujak...)⁸³ Seksualno zlostavljana djeca vrlo rijetko lažu o proživljenom nasilju ali često o njemu šute iz straha da im nitko neće povjerovati ili da će svojim priznanjem razoriti obitelj, pod pritiskom zlostavljača strahuju da će im se dogoditi nešto loše, osjećaju strah ili krivnju zbog doživljene viktimizacije i slično.⁸⁴ Kazneni zakon široko obuhvaća kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta nizom aktivnosti, od spolne zloporabe djeteta, zadovoljenja pohote pred djetetom, mamljenja djece za zadovoljenje spolnih potreba, preko podvođenja djeteta, upoznavanja djece s pornografijom te iskorištavanja za pornografiju, sve do teških kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece kojih su posljedice teške tjelesne ozljede, trudnoća, narušen tjelesni ili emocionalni razvoj djeteta i ostale teške posljedice. U glavi osamnaestoj u kojoj se kriminaliziraju djela protiv braka, obitelji i djece, regulirano je kazneno djelo rodoskrvuća. Rodoskrvuće ili incest je spolni odnos ili s njim izjednačena spolna radnja između bliskih srodnika. Naš Kazneni zakon bliskim srođnicima smatra članove obitelji, neovisno o tome postoji li između njih krvna veza. Ukoliko rodoskrvuće uključuje dijete jasno je da se radi o seksualnom zlostavljanju. Kaznenopravna politika je u pogledu zaštite djece od spolnog zlostavljanja i iskorištavanja znatno evoluirala od donošenja Kaznenog zakona 1997., preko Kaznenog zakona iz 2011. pa sve do izmjena iz 2013. godine kada je usvojen novi koncept

⁸⁰ Štimac D., Profaca B., Buljan Flander G., Dobne razlike u nekim obiteljskim i psihosocijalnim karakteristikama seksualno zlostavljane djece, *Socijalna psihijatrija*, Vol. 43, Br. 1, 2015., str. 26.-35., str. 26.

⁸¹ *Ibidem.*, str. 27.

⁸² Roje Đapić M., Buljan Flander G., Galić R., Seksualno zlostavljanje djece: Teorijsko-empirijski pregled i sustavna prevencija u Hrvatskoj, *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, Vol. 1 No. 8, 2021., str. 19.-45., str. 24.

⁸³ *Ibidem.*, str. 27.

⁸⁴ *Ibidem.*, str. 23.

seksualnih delikata na štetu djece.⁸⁵ Usporedbom zakonskih rješenja razvidno je da su se zakonski minimum i maksimum kazni kao i bitni elementi bića kaznenih djela ujedno i proširivali i smanjivali. Zakonodavac se odlučio pratiti trend smanjenja kaznene represije, no ujedno je napravio kompromis u slučaju teškog kaznenog djela spolnog zlostavljanja kojim je prouzročena smrt djeteta propisivanjem kazne dugotrajnog zatvora.⁸⁶ Važno je u kontekstu spolnog zlostavljanja djece spomenuti *Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (Lanzarotska konvencija)*⁸⁷ čija je svrha uspostaviti preventivne, zaštitne i kaznenopravne mehanizme u borbi protiv svih oblika seksualnog zlostavljanja djece. Na razini Europske Unije sredstvo harmonizacije nacionalnih kaznenopravnih politika suzbijanja seksualnog nasilja nad djecom jest *Direktiva 2011/93/EU o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije*⁸⁸ koja je svojim pravnim okvirom unaprijedila mjere uspostavljene Konvencijom Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Primjerice Konvencijom je preporučeno državama strankama propisivanje sankcija koje će, uzimajući u obzir ozbiljnost kaznenih djela, biti srazmjerne, učinkovite i odvraćajuće. S druge strane, Direktiva konkretno nalaže državama da kaznena djela seksualnog zlostavljanja djece kažnjavaju najstrožim sankcijama preporučujući zakonske minimume za pojedina kaznena djela.⁸⁹ Izvješće Komisije Europskom parlamentu i Vijeću pozitivno je ocijenilo nacionalno zakonodavstvo Republike Hrvatske u pogledu usklađivanja s Direktivom. Kriminalizirani su svi oblici seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece, propisane su odgovarajuće minimalne kazne te je uređeno pitanje početka toka zastare od punoljetnosti zlostavljanog djeteta.⁹⁰ Sustavno se radi na izgradnji preventivnih politika zaštite djece od seksualnog nasilja pa su tako na snazi *Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece*⁹¹ koji uključuje mjere u slučaju

⁸⁵ Rittossa D., Kažnjavanje počinitelja najtežih seksualnih delikata na štetu djece u RH – zakonski okviri i postojeća sudska praksa, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 25, broj 2/2018, str. 417-445., str. 425.

⁸⁶ *Ibidem.*, str. 424.

⁸⁷ Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, NN-MU 11/11, 13, 15/11

⁸⁸ Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća EU-a od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP

⁸⁹ Rittossa D., Seksualni delikti na štetu djece - hrvatski kaznenopravni okvir kroz prizmu zahtjeva iz Direktive 2011/93/EU, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 25, broj 1/2018, str. 29-63.

⁹⁰ Roje Đapić M., Buljan Flander G., Galić R., Seksualno zlostavljanje djece: Teorijsko-empirijski pregled i sustavna prevencija u Hrvatskoj, *Op. Cit.* str. 32.

⁹¹ Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2014.

seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja te *Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*⁹² koji sadrži posebna pravila postupanja u slučajevima kada su žrtve djeca.

Psihičko ili emocionalno zlostavljanje djeteta je manje razumljivo i jasno od ostalih vrsta nasilja, no može biti najpogubnije po razvoj njegove ličnosti. Empirijska istraživanja pokazuju da emocionalno deprivirana djeca mogu imati usporen rast i razvoj neovisno o tome što su fizički dobro tretirana. Posljedice po takvu djecu su anksioznost, nesigurnost, smanjeno samopouzdanje, sklonost različitim vrstama ovisnosti, suicidalno ponašanje. Različite su manifestacije emocionalnog nasilja. Roditelji koji imaju smanjenu sposobnost vezivanja ili su u ranoj dobi bili emocionalno zakinuti često odbacuju i ignoriraju svoju djecu. Takva djeca osjećaju da su neželjena jer roditelji ne pokazuju interes za njih ili čak ne primjećuju njihovu prisutnost. Grublji načini psihičkog zlostavljanja ogledaju se u prekomjernom kritiziranju ili kažnjavanju djeteta, izolaciji od vršnjaka ili aktivnosti izvan kuće zatvaranjem u sobu i zabranom napuštanja u određenom vremenskom periodu. Krajnji oblik jest navođenje djeteta na zlouporabu droge ili alkohola, gledanje seksualnog čina odraslih ljudi ili okrutnog postupanja prema životinjama, sve u vidu nagrade za neko njegovo ponašanje.⁹³

Na kraju bih spomenula još jedan mogući oblik nasilja nad djecom koji nije nepoznat ali je u posljednje vrijeme aktualan. To je medicinsko zapuštanje djeteta iz različitih uvjerenja roditelja, bilo da su to vjerska uvjerenja, sklonost teorijama zavjera, nepovjerenje u konvencionalnu medicinu i slično. Posljednjih godina sve su glasnije inicijative roditelja protivnika obveznog cijepljenja djece posljedica čega je vraćanje već iskorijenjenih bolesti, poput ospica. Antivakcerski pokret pronašao je svoje pobornike i među hrvatskim roditeljima koji uživaju podršku ekstremno desnih i lijevih političara uz čiju su pomoć organizirali prosvjede i neuspjele pokušaje ukidanja obveznog cijepljenja djece.⁹⁴ Pandemija koronavirusa vratila je ovaj pokret u žižu javnosti zbog opiranja roditelja testiranju⁹⁵ i cijepljenju⁹⁶ djece na koronavirus. Pojedini

⁹² Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova, Zagreb, 2014.

⁹³ Singer, M. i sur., Kriminologija delikata nasilja, Nasilje nad djecom i ženama, maloljetničko nasilje, *Op. Cit.*, str. 53.

⁹⁴ Benačić A., Antivakseri u Hrvatskoj: Jača otpor cijepljenju, vraćaju se već skoro izliječene bolesti, Faktograf.hr, 25.4.2017., <https://faktograf.hr/2017/04/25/cjepiva-cijepljenje-srecko-sladoljev-pacijenti-djeca-who-antivakseri/> (23.07.2022.)

⁹⁵ U Gorici roditelji antivakseri skupljaju potpise protiv testiranja koje nije obavezno, Indeks.hr, 13.2.2022., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/u-gorici-roditelji-antivakseri-skupljaju-potpise-protiv-testiranja-koje-nije-obavezno/2339298.aspx> (23.07.2022.)

⁹⁶ Cvrtila M., Antivakseri strahuju od 'prisilnog' cijepljenja djece u domovima, ravnateljica 'Maestralska' pojašnjava: 'O tome odlučuju njihovi roditelji ili skrbnici'. Ima i poruku za sve koji šire paniku, Slobodna Dalmacija, 16.12.2021., <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/antivakseri-strahuju-od-prisilnog->

roditelje djece s autizmom padaju pod utjecaj nadriječnika koji ih uvjeravaju u izlječenje korištenjem, u najmanju ruku, kontroverznih metoda „liječenja“.⁹⁷ Poznati su i slučajevi roditelja koji iz vjerskih uvjerenja uskraćuju svojoj djeci pravo na medicinsku skrb uskraćivanjem različitih medicinskih postupaka, na primjer transfuziju krvi⁹⁸, kemoterapiju i slično. U cilju zaštite djece, Odbor za prava djeteta je u Općoj preporuci broj 8 istaknuo da pravo na izražavanje vjere ne može biti iznad prava djeteta na zaštitu od nasilja.

3.3. Nasilje nad starijim osobama

Osobe starije životne dobi su nažalost često promatrane kao suvišan teret te stoga nerijetko trpe zlostavljanje od strane članova uže i šire obitelji. Unatoč tome, ovaj oblik obiteljskog nasilja je relativno novo područje interesa znanstvenih istraživanja. Podatke je teško prikupiti, tome znatno doprinosi tamna brojka koja otežava cjelokupno proučavanje nasilja u obitelji, ali i raznolikost službenih evidencija ovisno o institucijama koje ih vode – zdravstvene ustanove, ustanove socijalne skrbi, policija, sudovi, udruge i sl.

Stariji su često žrtve nasilja vlastite djece, pa se tako nasilje nad roditeljima može odrediti kao „bilo koje ponašanje koje je namjerno štetno za roditelja ili ima namjeru tjelesno ili psihološki povrijediti, učiniti financijsku štetu, osiromašiti ili uspostaviti prisilnu kontrolu nad roditeljima, kao što se to odnosi i na sve verbalne oblike nasilja.“⁹⁹ Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) kaže da je zlostavljanje starijih osoba pojedinačna ili ponovljena radnja ili nedostatak odgovarajuće radnje, koja se događa unutar bilo kojeg odnosa povjerenja koje uzrokuje štetu ili uznemirenost starijoj osobi. Uključuje fizičko, seksualno, psihičko/emocionalno zlostavljanje, financijsko i materijalno iskorištavanje, napuštanje, zanemarivanje te ozbiljan gubitak dostojanstva i poštovanja.¹⁰⁰

Ovaj složeni javnozdravstveni i psihosocijalni problem počinje se istraživati 70-ih godina 20. stoljeća kada raste svijest o ovoj pojavi kao kršenju temeljnih ljudskih prava. Istraživanja

[cijepljenja-djece-u-domovima-ravnateljica-maestrara-pojasnjava-o-tome-odlucuju-njihovi-roditelji-ili-skrbnici-ima-i-poruku-za-sve-koji-sire-paniku-1151749](#) (23.07.2022.)

⁹⁷ Stravična priča iz Hrvatske: Majka dijete liječila – izbjeljivačem, N1 Hrvatska, 17.6.2022., <https://hr.n1info.com/vijesti/stravicna-prica-iz-hrvatske-majka-dijete-lijecila-izbjeljivacem/> (23.07.2022.)

⁹⁸ Život djeteta važniji od vjerskog uvjerenja roditelja, Jutarnji list, 23.2.2007., <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/zivot-djeteta-vazniji-od-vjerskog-uvjerenja-roditelja-3273164> (23.07.2022.)

⁹⁹ Zloković, J., Nasilje djece nad roditeljima – obiteljska tajna?, Grafika Zambelli, Rijeka, 2009., str. 44.

¹⁰⁰ Više na: <https://apps.who.int/violence-info/elder-abuse> (10.06.2022.)

provedena diljem svijeta pokazala su da se nasilje nad starijim osobama događa u svim društvima bez obzira na kulturološke, političke, gospodarske i socioekonomske razlike.¹⁰¹

Općepoznato je da je hrvatsko stanovništvo iz godine u godinu sve starije. Unatoč svim tim činjenicama, u Hrvatskoj nije provedeno sveobuhvatno istraživanje o nasilju nad starijim osobama. Sredinom 2007. godine provedeno je istraživanje na probabilističkom uzorku od 1000 starijih osoba s područja Grada Zagreba čiji je cilj bio prikupiti podatke o rasprostranjenosti i pojavnim oblicima nasilja nad starijima u obitelji, počiniteljima takve vrste nasilja te percepciji starijih o rasprostranjenosti takve vrste nasilja u njihovoj dobnoj skupini kao i njihovoj spremnosti da nasilje prijave.¹⁰² Rezultati su pokazali da je najčešće doživljen oblik nasilja psihičko nasilje, slijedi ekonomsko, zatim tjelesno, dok je seksualno nasilje najrjeđe.¹⁰³ Analiza izloženosti obiteljskom nasilju s obzirom na sociodemografska obilježja pokazala je da spol i bračni status ne utječu na izloženost nasilju, dok slabiji materijalni status negativno utječe na izloženost nasilju jer ovisnije starije osobe češće doživljavaju psihičko, a time i tjelesno nasilje.¹⁰⁴ Može se zaključiti da se i u starijoj životnoj dobi ponavlja rodno uvjetovani obrazac nasilja u kojem su muškarci znatno češće počinitelji nasilja te da si gotovo svi članovi obitelji daju za pravo omalovažavati, vrijeđati i na druge načine maltretirati žene povrh muškaraca i u starijoj životnoj dobi. Čak su i same starije osobe svjesne izloženosti svoje dobne skupine nasilju u obitelji, međutim ne pokazuju veliku spremnost da to nasilje i prijave nadležnim tijelima.¹⁰⁵ Zaključno o ovom istraživanju može se reći da izloženi podaci ukazuju na značajnu prisutnost nasilja nad starijima u našem društvu te da je važno preventivno djelovati, osvijestiti starije o njihovim pravima, potaknuti ih da prijave nasilje te poduzeti adekvatne mjere zaštite u slučaju nasilja.

U Izvješću pučke pravobraniteljice za 2021. godinu¹⁰⁶ navodi se da je istraživanje pokazalo da je gotovo trećina starijih ispitanih osoba doživjela neki oblik nasilja, a polovica njih nasilje nikome nije prijavila zbog straha od posljedica i socijalne isključenosti. Istraživanje provedeno u pet županija na području sjeverne Hrvatske pokazalo je da su važan faktor ranjivosti starijih

¹⁰¹ Ajduković, M., Rusac, S., Ograsta, J., Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji, Revija za socijalnu politiku, god. 15, br. 1, Zagreb, 2008., str 3.-22., str. 3.-4.

¹⁰² Rusac, S., Nasilje nad starijim osobama u obitelji na području Grada Zagreba, Ljetopis socijalnog rada, 16 (3), Zagreb, 2009., str. 573-594, str. 577.

¹⁰³ *Ibidem.*, str. 580.-581.

¹⁰⁴ *Ibidem.*, str. 588.

¹⁰⁵ *Ibidem.*, str. 589.

¹⁰⁶ Izvješće pučke pravobraniteljice, Analiza stanja ljudskih prava i jednakosti u Hrvatskoj 2021., Zagreb, ožujak 2022., <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravobraniteljice-za-2021-godinu/?wpdmdl=13454&refresh=6247119d58b0c1648824733> (10.06.2022.)

osoba narušeni obiteljski odnosi i tradicionalni obrasci u kojima se očekuje nasljeđivanje imovine nauštrb korištenja imovine za vlastite potrebe u starosti. Također, tijekom 2021. godine pučka je pravobraniteljica više navrata zaprimila pritužbe susjeda, koji navode da svjedoče nasilju nad starijim osobama u obitelji, međutim žrtve su, usprkos vidljivim ozljedama, te navode zanijekale. Naime, počinitelji nasilja su osobe koje žive u istom kućanstvu, a žrtve ih pod svaku cijenu žele zaštititi, što institucijama onemogućava daljnje postupanje.¹⁰⁷ Nameće se zaključak da su žrtve najvjerojatnije ekonomski ovisne o svojim zlostavljačima te iz straha od uskraćivanja uzdržavanja ili čak izbacivanja iz zajedničkog kućanstva odlučuju šutjeti o nasilju koje doživljavaju.

U nastavku ću se osvrnuti na problem ekonomskog zlostavljanja starijih osoba iz razloga što je taj oblik nasilja neadekvatno obrađen te se o njemu u javnosti slabo ili gotovo nikako ne govori. Zbog toga je Sindikat umirovljenika Hrvatske 2014. godine pokrenuo projekt „*Zaustavimo zloupotrebu starijih osoba*“ koji predstavlja prvi javni pokušaj intenzivnijeg upoznavanja zajednice s problemom financijskog zlostavljanja starijih osoba. Isto tako, ekonomsko nasilje nad starijima je teško otkriti iz razloga što se događa u privatnom okruženju te nema vidljivih znakova zlostavljanja kao npr. kod tjelesnog nasilja. Ne postoji konsenzus oko jedinstvene definicije financijskog zlostavljanja starijih ljudi. Uobičajeni termini koji se koriste uključuju: financijsko maltretiranje, materijalno zlostavljanje, financijsko iskorištavanje, ekonomsko nasilje, financijsko zlostavljanje itd.¹⁰⁸ Može se reći da ekonomsko nasilje nad starijim osobama označava „korištenje novca ili vlasništva starije osobe na nepošten način ili korištenje imovine starije osobe za vlastitu dobrobit“.¹⁰⁹ Važan konstitutivni element ovog oblika nasilja jest izostanak pristanka starije osobe. Gore izloženo istraživanje pokazalo je da je 1,8% ispitanika bilo izloženo materijalnom nasilju.¹¹⁰ Ekonomsko nasilje nad starijim članovima obitelji može biti počinjeno na način da se zloupotrebljavaju njihovi prihodi, najčešće mirovina, prisila na potpisivanje različitih ugovora, davanje punomoći, mijenjanje oporuke. Također, uskraćivanje zdravstvene skrbi i njege jedan je od vidova ekonomskog nasilja. Prostor u kojem članovi obitelji nalaze izvor ekonomske eksploatacije starijih osoba jesu ugovori o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju. Osobito potonji jer su kod njih primatelji uzdržavanja u iznimno ranjivom položaju s obzirom na to da davatelj uzdržavanja u trenutku sklapanja ugovora stječe

¹⁰⁷ *Ibidem.*, str. 51.

¹⁰⁸ Vuić, I., Rusac, S., Financijsko zlostavljanje starijih osoba, *Revija za socijalnu politiku*, god. 24, br. 3, str. 321-342, Zagreb, 2017., str. 322.

¹⁰⁹ *Ibidem.*, str. 323.

¹¹⁰ Rusac, S., Nasilje nad starijim osobama u obitelji na području Grada Zagreba, *Ljetopis socijalnog rada*, 16 (3), str. 573-594, Zagreb, 2009., str. 580.

stvari i prava koja su predmet istoga. Motiv za sklapanje ugovora o uzdržavanju na strani primatelja uzdržavanja, u pravilu starije osobe, može biti podmirivanje troškova smještaja u domu za starije, pomoć oko zadovoljenja svakodnevnih potreba poput pripreme obroka, obavljanja ostalih kućanskih poslova, brige o higijeni i zdravlju i sl. Značajan broj starijih osoba zbog niskih mirovina ne može samostalno plaćati usluge koje im postanu potrebne zbog narušenog zdravlja. Davatelji uzdržavanja često nisu u srodstvu s primateljima uzdržavanja, međutim nije isključeno da starije osobe sklope takve ugovore s jednim od djece, unuka ili članovima šire obitelji. Pučka pravobraniteljica se već duži niz godina zalaže za osnivanje registra pružatelja uzdržavanja, ograničenje broja ugovora koje pojedina osoba kao uzdržavatelj može sklopiti te ubrzanje postupka raskida ugovora u slučaju zlouporabe.¹¹¹

Različita istraživanja pokazala su značajno učestaliju stopu prevalencije kod starijih žena, osoba s kognitivnim oštećenjima, socijalno izoliranih i usamljenih osoba te osoba ovisnih o zlostavljaču.¹¹² Istraživanja ukazuju na to da su odrasla djeca, unuci i ostala rodbina najčešći počinitelji financijskog zlostavljanja.¹¹³ Dakle, postoji mnogo oblika financijskog zlostavljanja, a u kojoj će se mjeri neke situacije smatrati zlostavljanjem, ovisi o percepciji žrtve, počinitelja, društva i države, propisima koji reguliraju je li neko ponašanje zlostavljanje ili nije.

Iz svega navedenog, zaključujem da su starije osobe osobito ranjiva skupina te da je potrebna adekvatnija briga o njima kao i zaštita njihovih temeljnih ljudskih prava. Osobito u svjetlu sve učestalije prisutnog *ageisma*¹¹⁴, oni trebaju biti u fokusu svih institucija, od socijalne skrbi, zdravstvenih ustanova do policije i sudova kako bi se što promptnije reagiralo u slučajevima nasilja u obitelji.

4. NORMATIVNI OKVIR ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI

4.1. Izvori međunarodnog prava

Nasilje u obitelji je globalni problem od kojeg nije oslobođeno ni jedno društvo. Prevalencija kao i razina svijesti o nedopuštenosti istog razlikuju se ovisno o stupnju razvijenosti pojedinog društva. Međutim ono je prisutno svugdje i kao takvo uzrokuje tjelesne povrede ili smrt žrtve,

¹¹¹ Izvješće pučke pravobraniteljice, Analiza stanja ljudskih prava i jednakosti u Hrvatskoj 2021., Zagreb, ožujak 2022., *Op. Cit.*, str. 52.-53.

¹¹² Vuić, I., Rusac, S., Financijsko zlostavljanje starijih osoba, *Op. Cit.*, str. 327.

¹¹³ *Ibidem.*, str. 332.

¹¹⁴ *Ageism* ili starosna diskriminacija je pojam koji označava stereotipe, predrasude i diskriminaciju pojedinaca ili skupina na temelju njihove dobi. Više na: <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/ageing-ageism> (10.06.2022.)

povredu dostojanstva, krah obiteljskog života i povredu ostalih zaštitnih objekata reguliranih međunarodnopravnim standardima. Stoga i međunarodne organizacije djeluju na polju suzbijanja i prevencije obiteljskog nasilja, prvenstveno kroz osiguravanje potpune jednakosti žena i muškaraca kao polazne točke ka suzbijanju diskriminacije te slijedom toga i nasilja. Međunarodni pravni instrumenti nameću državama strankama obvezu usklađivanja nacionalnog zakonodavstva u pogledu zaštite žrtava obiteljskog nasilja. Za Hrvatsku je značajno djelovanje Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe u okviru kojih su donesene brojne konvencije kojih je i sama potpisnica. U nastavku ću istaknuti najvažnije. *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe* sa svojim Protokolima¹¹⁵ sastavni je dio hrvatskog pravnog poretka. Njome se štite najvažnija ljudska prava relevantna u kontekstu obiteljskog nasilja, kao što je pravo na život, pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života, zabrana mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja, zabrana diskriminacije. Odlučivanje o povredi tih prava u nadležnosti je Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) čijom su praksom uspostavljeni dobri standardi u suzbijanju nasilja u obitelji i zaštite žrtava.

Svakako najviše napora uloženo je u prevenciju nasilja nad ženama. Ratifikacijom *Konvencije Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW konvencija)*¹¹⁶ Hrvatska se svrstala uz države kojima je cilj osigurati ženama jednakost i zaštitu svih ljudskih prava i sloboda. Njenim usvajanjem počinju se razvijati ljudska prava žena kao sastavni dio međunarodnog prava o ljudskim pravima. Države članice obvezne su poduzeti odgovarajuće mjere za uklanjanje svih oblika diskriminacije te su odgovorne ako ih ne poduzmu, kao i ako propuste poduzeti mjere prevencije, istrage, kažnjavanja i naknade štete.¹¹⁷ Iako se ova konvencija ne bavi problematikom nasilja nad ženama, njena je važnost značajna u pogledu rada Odbora CEDAW koji je 1992. objavio *Opću preporuku br. 19 o nasilju nad ženama* u kojoj je pojašnjeno da konvencijska definicija diskriminacije uključuje rodno uvjetovano nasilje koje je "...nasilje prema ženi zato što je žena ili zato što disproportionalno pogađa žene. Ono uključuje akte kojima se nanosi fizičko, psihičko ili seksualno oštećenje ili patnja, prijetnje takvim aktima, prisila ili oduzimanje slobode"¹¹⁸, a 2017. donosi ažuriranu *Opću preporuku br.*

¹¹⁵ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN-MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13-69/17

¹¹⁶ *Op. Cit.* bilj. 44

¹¹⁷ Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2017., str. 4.

¹¹⁸ Šimonović D., Međunarodnopravni okvir za uklanjanje rodno uvjetovanog nasilja nad ženama : CEDAW konvencija i Istanbulska konvencija, Diskriminacija i nasilje: lice i naličje ravnopravnosti spolova, Zagreb, str. 102.-110.

35 o rodno uvjetovanom nasilju. Deklaracija Ujedinjenih naroda o uklanjanju nasilja nad ženama prvi je međunarodni dokument kojim je definirano nasilje nad ženama kao „bilo kakav akt nasilja koje se temelji na rodu i spolu, a koji kao posljedicu ima, ili je vjerojatno da će imati, fizičku, seksualnu ili psihološku štetu ili patnju u žena, uključujući prijetnje takvim radnjama, prisilu ili samovoljno lišavanje slobode, bilo u javnom ili privatnom životu“¹¹⁹. Pojam, između ostalog, obuhvaća „fizičko, spolno i psihološko nasilje koje se događa u obitelji, uključujući udaranje, spolno zlostavljanje ženske djece, nasilje povezano s institucijom miraza, bračno silovanje, osakaćivanje ženskih genitalija i ostale tradicionalne postupke štetne za žene, izvanbračno nasilje i nasilje vezano uz eksploataciju“.¹²⁰

Vlade sudionice UN-ove četvrte svjetske konferencije o ženama usvojile su 1995. rezoluciju za osnaživanje žena diljem svijeta poznatu pod nazivom *Pekinška deklaracija*.¹²¹ Ona postavlja strateške ciljeve za postizanje rodne ravnopravnosti u dvanaest područja, uključujući nasilje nad ženama i djevojčicama.

*Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija)*¹²² prvi je pravnoobvezujući međunarodni mehanizam za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te ujedno najvažniji regionalni dokument kojemu je cilj iskorjenjivanje rodno uvjetovanog nasilja u članicama Vijeća Europe, ali i državama nečlanicama kojima je člankom 76. omogućeno pristupanje Konvenciji. U članku 3. se prvi puta međunarodno definira nasilje u obitelji kao „sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom“.

Materijalnopravno Konvenciju možemo podijeliti na dva aspekta. Naime, ona razlikuje „lakša“ i „teža“ djela te sukladno tome predviđa sankcije za njih. Člankom 78. stavkom 3. omogućeno je državama zadržavanje prava propisivanja nekaznenih umjesto kaznenih sankcija za djela psihičkog nasilja, uhođenja, lakšeg tjelesnog nasilja i seksualnog uznemiravanja. S druge strane, države se obvezuju inkriminirati seksualno nasilje, uključujući silovanje, prisilni brak, sakaćenje ženskih spolnih organa, prisilni pobačaj i prisilnu sterilizaciju. Države se obvezuju

¹¹⁹ Deklaracija Ujedinjenih naroda o uklanjanju nasilja nad ženama, Rezolucija 48/104, 1993., čl. 1.

¹²⁰ *Ibidem.*, čl. 2.

¹²¹ Pekinška deklaracija, usvojena na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama, Peking, 1995.

¹²² Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, NN – MU, 3-27/18

poduzeti zakonodavne i druge mjere kako bi se žrtvama osiguralo pravno i psihološko savjetovanje, financijska pomoć, stanovanje, obrazovanje i osposobljavanje te pomoć u pronalaženju posla. Također, socijalni karakter Konvencije ogleda se i u obvezi osnivanja dovoljnog broja skloništa i kriznih centara za žrtve seksualnog nasilja, 24satne besplatne telefonske linije za pomoć. Pandan Odboru CEDAW jest Skupina stručnih osoba za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Odbor GREVIO) kojoj je zadaća praćenje implementacije Konvencije putem izvješća država stranaka sukladno članku 68., s tom razlikom što GREVIO nije ovlašten zaprimati i odlučivati o individualnim pritužbama. Značaj Istanbulske konvencije vidljiv je i u praksi ESLJP-a koji njene odredbe koristi za jačanje pravne argumentacije u predmetima rodno uvjetovanog nasilja.¹²³

*Konvencija o pravima osoba s invaliditetom*¹²⁴ između ostalog uređuje područje obiteljskog nasilja, uključujući rodno uvjetovano nasilje.

Za zaštitu djece od nasilja u obitelji važna je *Konvencija o pravima djeteta*¹²⁵ koja u članku 19. obvezuje države na poduzimanje mjera zaštite djeteta od svakog oblika tjelesnog i psihičkog nasilja, zanemarivanja, zapuštanja i iskorištavanja, uključujući seksualno zlostavljanje od strane roditelja, skrbnika ili druge osobe kojoj je povjerena briga o djetetu.

4.2. Pozitivnopravno uređenje zaštite od nasilja u obitelji

4.2.1. Ustav Republike Hrvatske

Ustav¹²⁶, kao temeljni akt, promiče temeljne vrednote našeg društva uključujući zabranu svake vrste nasilja i zaštitu žrtava. Tako se u članku 3. jamči ravnopravnost spolova kao jedna od najviših vrednota ustavnog poretka. Člankom 21. svakome je osigurano pravo na život, a člankom 22. jamči se nepovredivost slobode i osobnosti uz zabranu oduzimanja i ograničavanja slobode, osim u iznimnim zakonom propisanim slučajevima. U članku 23. navodi se da nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvom obliku zlostavljanja. U njemu se općenito upozorava da se nasilje ne tolerira ni u kojem obliku, a na zakonodavcu je obveza da donese zakone u kojima će detaljnije urediti problematiku zlostavljanja i sankcioniranje istog. Članak 61. stavlja obitelj

¹²³ Željko D., Procjena prvih deset godina Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 28, broj 2/2021, str. 381-404., str. 393.

¹²⁴ Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, Službeni list Europske Unije, L 23/37

¹²⁵ Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, NN - MU, 12/93

¹²⁶ Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10, 5/14

pod osobitu zaštitu države. Zanimljivo je spomenuti odluku Ustavnog suda U-III-2182/2014¹²⁷ sukladno kojoj država ima pozitivne i negativne obveze u kontekstu poštivanja obiteljskog života. Negativne obveze odnose se na dužnost države da se suzdrži od miješanja u obiteljski život pojedinca, osim kada je to propisano zakonom poštujući načelo razmjernosti. Pozitivne obveze pak nalažu državi da aktivno djeluje na stvaranju pretpostavki za poštivanje i djelotvornu zaštitu obiteljskog života čak i onda kada to znači intervenciju u uređivanje privatnih odnosa građana.

4.2.2. Obiteljski zakon

Obiteljskoppravna zaštita od nasilja u obitelji usmjerena je prvenstveno na zaštitu djece od nasilničkog ponašanja unutar obitelji te je zbog toga nužno prikazati na koji način Obiteljski zakon uređuje zaštitu od nasilja u obitelji. Upravo je Obiteljskim zakonom iz 1999.¹²⁸ prvi put normirano nasilje u obitelji kroz zabranu nasilničkog ponašanja bračnog druga ili bilo kojeg punoljetnog člana obitelji¹²⁹ koje je bilo prekršajno kažnjivo kaznom od 30 dana zatvora¹³⁰.

Obiteljski zakon¹³¹ načelom ravnopravnosti žene i muškarca zabranjuje nasilje među partnerima. Nasiljem u obitelji krši se načelo solidarnosti kao temeljno načelo obiteljskog života. Roditeljima je zabranjeno tjelesno kažnjavati dijete, podvrgavati ga ponižavajućim postupcima i psihičkoj prisili te im je dužnost štititi dijete od takvih postupaka drugih osoba.¹³² Kršenje te zabrane kažnjivo je najstrožom obiteljskoppravnom mjerom, lišenjem prava na roditeljsku skrb. Člankom 171. propisano je da je sud ovlašten u izvanparničnom postupku, koji je hitan kada se radi o osobnim pravima djeteta, lišiti roditelja prava na roditeljsku skrb ukoliko je dijete izloženo nasilju među odraslim članovima obitelji, a posebice ako je roditelj pravomoćnom presudom osuđen za kazneno djelo počinjeno na štetu svog djeteta. Ostale mjere koje sud može odrediti u slučajevima obiteljskog nasilja, odnosno u slučaju ugroze djetetovog života, zdravlja i razvoja, su privremeno povjeravanje djeteta drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi, zabrana približavanja djetetu te oduzimanje prava na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi. Dijete, dakako, ima specifična postupovna prava u

¹²⁷ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, U-III-2182/2014 od 17. lipnja 2014., NN 108/14

¹²⁸ Obiteljski zakon, NN 162/98

¹²⁹ *Ibidem.*, čl. 118.

¹³⁰ *Ibidem.*, čl. 362.

¹³¹ Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20

¹³² *Ibidem.*, čl. 94. st. 2.

postupcima koji se vode radi zaštite njegovih prava. Sukladno članku 86. dijete ima pravo na prikladan način saznati važne okolnosti slučaja, dobiti savjet i izraziti svoje mišljenje te biti obaviješteno o mogućim posljedicama poštivanja njegova mišljenja. Mišljenje djeteta treba se uzeti u obzir u skladu s njegovom dobi i zrelošću koje se procjenjuje u svakom konkretnom slučaju. Sud bi se u takvim postupcima trebao uvijek voditi u skladu s načelom prvenstvene zaštite dobrobiti i prava djeteta. Bitno je naglasiti važnost instituta posebnog skrbnika koji zastupa interese djeteta i štiti njegova prava u postupku pred sudom kada su interesi djeteta u koliziji s interesima roditelja ili drugih osoba zaduženih za brigu o njemu. Obiteljskopравни aspekt zaštite djece od obiteljskog nasilja podrazumijeva i evidentiranje prijave putem centara za socijalnu skrb¹³³ s obzirom na to da svatko ima zakonsku obvezu prijaviti povredu djetetovih osobnih prava, posebice tjelesnog i mentalnog nasilja, spolnog zlostavljanja, zanemarivanja i izrabljivanja djeteta.

4.2.3. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

Zakon o zaštiti od nasilja, kao *lex specialis* prekršajnog sankcioniranja nasilničkog ponašanja u obitelji, donesen je prvi put 2003. godine. Svrha njegovog donošenja bilo je cjelovitije urediti tu problematiku kroz određenje pojma nasilja u obitelji, kruga osoba koje se smatraju članovima obitelji te propisivanje prekršajnopравnih sankcija.¹³⁴ Međutim, on je imao niz nedostataka zbog kojih je bilo potrebno donijeti novi Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji¹³⁵. U prvom redu, to su presude Europskog suda za ljudska prava, *Tomašić i dr. protiv Hrvatske*¹³⁶ i *A. protiv Hrvatske*¹³⁷ zbog kojih je Hrvatska prozvana za neučinkovitost sustava zaštite nasilja u obitelji, prvenstveno zbog loše provedbe zaštitnih mjera prema počiniteljima, što je za posljedicu imalo teške povrede prava podnositelja zahtjeva.

Zakon iz 2009. je uskladio odredbe s drugim propisima, detaljnije definirao oblike nasilja (posebice psihičko i ekonomsko, koje je prvi put uvedeno), proširio krug članova obitelji te za svrhu odredio prevenciju, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u obitelji primjenom

¹³³ Radić I., Radina A., Zaštita od nasilja u obitelji: obiteljskopравни, prekršajnopравни i kaznenopравни aspekt, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 51, 3/2014., str. 727.- 754., str. 739.

¹³⁴ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 116/03, 137/09, čl. 1.

¹³⁵ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 137/09, 14/10, 60/10, 70/17

¹³⁶ Tomašić i dr. protiv Hrvatske, zahtjev br. 46598/06, od 15. 1. 2009.

¹³⁷ A. protiv Hrvatske, zahtjev br. 55164/08, od 14. 10. 2010.

odgovarajućih mjera prema počinitelju te ublažavanje posljedica već počinjenog nasilja pružanjem zaštite i pomoći žrtvama.¹³⁸

S vremenom se pokazala i njegova nedostatnost te je stoga 1.1.2018. stupio na snagu Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji¹³⁹ (dalje u tekstu: Zakon) kojim je uveden novi koncept postupanja u slučaju nasilja u obitelji. U članku 10. nasilje u obitelji je definirano kroz modalitete počinjenja, pa se tako ono može manifestirati kroz primjenu fizičke sile koja ne uzrokuje tjelesnu ozljedu, tjelesno kažnjavanje ili druge načine ponižavajućeg postupanja prema djeci, psihičko nasilje koje kod žrtve uzrokuje povredu dostojanstva ili uznemirenost, spolno uznemiravanje, ekonomsko nasilje i zanemarivanje potreba osoba s invaliditetom ili osoba starije životne dobi koje dovodi do njihove uznemirenosti ili vrijeđa njihovo dostojanstvo i time im nanosi tjelesne ili duševne patnje. Svakako je pohvalno što je zakonodavac u ovu verziju Zakona uvrstio osobe s invaliditetom i osobe starije životne dobi kao posebno ranjive skupine nad kojima se čini obiteljsko nasilje.

Nadalje, Zakonom je proširen krug bliskih osoba koje se smatraju članovima obitelji i time je ta odredba slijedila dopunu članka 87. stavka 9. Kaznenog zakona. Primjena Zakona proširena je na bivšeg bračnog ili izvanbračnog druga, bivšeg životnog partnera ili neformalnog životnog partnera te sadašnjeg ili bivšeg partnera u intimnoj vezi što je svakako bilo nužno jer smo u praksi često svjedoci da se nasilje u obitelji nastavlja i nakon okončanja braka, odnosno intimne veze.

Prekršajnopravne sankcije su zaštitne mjere, novčana kazna, kazna zatvora i druge prekršajnopravne sankcije propisane Prekršajnim zakonom. Svrha prekršajnopravnih sankcija je zaštita članova obitelji izloženih nasilju, poštivanje pravnog sustava te sprječavanje ponovnog počinjenja nasilja u obitelji primjerenim sankcioniranjem počinitelja prekršaja.¹⁴⁰ Zaštitne mjere su obvezni psihosocijalni tretman, zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji, udaljenje iz zajedničkog kućanstva te obvezno liječenje od ovisnosti.¹⁴¹ Sud ih može izreći samostalno bez obzira na izrečenu kaznu ili drugu prekršajnopravnu sankciju, po službenoj dužnosti ili na prijedlog tužitelja, žrtve ili centra za

¹³⁸ Dragičević Prtenjača M., Dihotomija pristupa u rješavanju nasilja u obitelji putem prekršajnopravne i kaznenopravne regulative, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 24, broj 1/2017, str. 141-175., str. 152.

¹³⁹ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 70/17, 126/19, 84/21

¹⁴⁰ *Ibidem.*, čl. 11.

¹⁴¹ *Ibidem.*, čl. 13.

socijalnu skrb. Kao svrha zaštitnih mjera određena je prvenstveno prevencija nasilja u obitelji, zatim zaštita zdravlja i sigurnosti žrtve te otklanjanje okolnosti koje su pridonijele ili bi u budućnosti pogodovala počinjenju prekršaja.¹⁴² U slučaju kada postoji izravna opasnost za sigurnost žrtve ili članova njezine obitelji odnosno člana zajedničkog kućanstva, sud može bez odgode, a najkasnije u roku od dvadeset i četiri sata, izreći zaštitne mjere zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji i udaljenja iz zajedničkog kućanstva. Te se mjere mogu izreći i prije pokretanja prekršajnog postupka.¹⁴³ Njihova provedba uređena je *Pravilnikom o načinu provođenja zaštitnih mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji te mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva*¹⁴⁴.

Upitna je svrhovitost tih dviju mjera. Problem kod izricanja zaštitne mjere zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve leži u činjenici da, s obzirom na socioekonomske prilike u nas, žrtva i počinitelj nastavljaju živjeti u zajedničkom kućanstvu. S druge strane, kada se odredi mjera udaljenja iz zajedničkog kućanstva nerijetko se događa da iz njega odlazi upravo žrtva. U svakom slučaju, propisivanjem zaštitnih mjera postiže se efikasniji i ekonomičniji učinak od izricanja novčane kazne koja često može značiti produbljivanje ekonomskog nasilja nad žrtvom jer pogađa i članove obitelji.¹⁴⁵

Postupci povodom zaštite od nasilja u obitelji su hitni te su sva tijela koja u njima sudjeluju dužna postupati bez odgode, s posebnim obzirom prema žrtvi poštujući njezina prava, posebice prava djece, osoba s invaliditetom i starijih osoba. Zakonska novina jest osnivanje Povjerenstva za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka i izvršavanja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji čija je zadaća prikupljati godišnja izvješća nadležnih tijela kako je to propisano člankom 20., razmatrati ih te na temelju prikupljenih podataka pratiti stanje s ciljem otklanjanja pojava nasilja u obitelji.

Što se tiče prekršajnih odredbi, propisano je kažnjavanje kaznom zatvora ili novčanom kaznom. Primjetan je trend pooštavanja sankcija u odnosu na ranije zakone. Sukladno članku 22. onaj koji počini prekršaj nasilja u obitelji kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od najmanje 2000 kuna ili kaznom zatvora do 90 dana. Kazna za slučaj ponavljanja djela je najmanje 6000 kuna

¹⁴² *Ibidem.*, čl. 12.

¹⁴³ *Ibidem.*, čl. 14. st. 1. i 2.

¹⁴⁴ Pravilnik o načinu provođenja zaštitnih mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji te mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva, NN 28/19

¹⁴⁵ Radić I., Radina A., Zaštita od nasilja u obitelji: obiteljskopравни, prekršajnopравни i kaznenopравни aspekt, *Op. cit.*, str. 742.

ili kazna zatvora u trajanju od najmanje 30 dana. Tko počini obiteljsko nasilje u nazočnosti djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi, kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od najmanje 7000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 45 dana. Za ponovljeno nasilje novčana kazna iznosi najmanje 8000 kuna ili kazna zatvora u trajanju od najmanje 60 dana. Ukoliko je nasilje počinjeno na štetu djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi, utoliko je i sankcija znatno stroža od prethodnih, novčana kazna od najmanje 12.000 kuna ili kazna zatvora u trajanju od najmanje 70 dana. Najstrože će se kazniti počinitelj koji ponovi nasilje nad djetetom, osobom s invaliditetom ili osobom starije životne dobi, i to s novčanom kaznom u iznosu od najmanje 17.000 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 80 dana. Kazna za nepoštivanje izrečene zaštitne mjere je najmanje 3000 kuna ili kazna zatvora od najmanje 10 dana. Zakon je predvidio kazne i za stručne osobe koje propuste prijaviti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji za koje su saznale u obavljanju svojih poslova. Za njih je člankom 23. zapriječena novčana kazna u iznosu od najmanje 3000 kuna do 10.000 kuna. Smatram da navedene kazne ispunjavaju svoju svrhu i da će njihovo propisivanje ispuniti funkciju kažnjavanja i odvraćanja počinitelja od činjenja obiteljskog nasilja te da će se njima ispraviti raniji prigovori spram nedovoljne visine kazni, blage sudske prakse kažnjavanja te prečestog izricanja novčanih kazni koje u jednakoj mjeri pogađaju počinitelja i žrtvu.

4.2.4. Kazneni zakon

Nasilničko ponašanje u obitelji prvi je put inkriminirano Izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2000.¹⁴⁶ Međutim, vrlo brzo je naišlo na kritike stručnjaka zbog nedovoljne određenosti i nepoštivanja načela *lex certa* zbog dosta sličnosti s drugim kaznenim djelima, na primjer tjelesnim ozljedama, seksualnim deliktima, zapuštanjem i zlostavljanjem djeteta ili maloljetne osobe i drugim, kao i s prekršajima iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.¹⁴⁷ U praksi je dolazilo do poteškoća s pravnim kvalificiranjem djela. Događalo se da se nasilničko ponašanje koje je očigledno trebalo podvesti pod kazneno djelo, kvalificira kao prekršaj. Time se kršilo načelo *ne bis in idem* što je posljedično dovodilo do pravne nesigurnosti.¹⁴⁸ Na to je

¹⁴⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 129/00, čl. 36.

¹⁴⁷ Turković K., Maršavelski A., Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 17, broj 2/2010, str. 503-551, str. 529.

¹⁴⁸ Dragičević Prtenjača M., Dihotomija pristupa u rješavanju nasilja u obitelji putem prekršajne i kaznenopravne regulative, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 24, broj 1/2017, str. 141-175., str. 143.

utjecala praksa ESLJP koji je u dva predmeta, *Maresti protiv Hrvatske*¹⁴⁹ i *Tomasović protiv Hrvatske*¹⁵⁰, utvrdio povredu načela *ne bis in idem* i neopravdanost konsekutivnog vođenja kaznenog i prekršajnog postupka temeljem istog činjeničnog stanja.¹⁵¹ Iz tih razloga zakonodavac je odlučio da Kazneni zakon¹⁵² u vremenu od 2013. do 2015. godine ne sadrži zasebno kazneno djelo nasilja u obitelji, već da ono bude podvedeno pod kvalificirane oblike drugih kaznenih djela, prvenstveno protiv života i tijela te spolne slobode, počinjenih na štetu bliske osobe. Time se htjelo razgraničiti kazneno djelo od prekršaja nasilja u obitelji na način da se kaznenim djelom smatra nasilje u obitelji s težim posljedicama i težom sankcijom, a prekršajem njegovi lakši modaliteti.¹⁵³

Konačno, 2015.¹⁵⁴ je vraćeno samostalno djelo nasilja u obitelji. Prema članku 179.a nasilje u obitelji čini onaj tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj, a time nije počinjeno teže kazneno djelo. Zapriječena kazna zatvora iznosila je maksimalno tri godine.

Izmjenama i dopunama iz 2019.¹⁵⁵ dodano je još jedno obilježje djela, stanje dugotrajne patnje, koje je uzrokovano izloženošću teškom kršenju propisa o zaštiti od nasilja u obitelji. Također, pooštrena je i kaznenopravna politika kažnjavanja nasilja u obitelji na način da je povišen zakonski minimum kazne zatvora pa je sada zapriječena kazna od jedne do tri godine zatvora. No, je li zakonodavac takvim zakonskim uređenjem jasno postavio granicu između prekršaja i kaznenog djela nasilja u obitelji? Smatram da nije u dovoljnoj mjeri. Kazneno djelo nasilja u obitelji jest blanketno djelo što znači da je za ispunjenje njegovog bića nužna pretpostavka kršenje propisa Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Nomotehnička sintagma „teško kršenje propisa“ nejasna je u pogledu što ta težina podrazumijeva, je li to okolnost kvalitete djela (npr. teže ozljede kod fizičkog nasilja) ili učestalost (duže trajanje nasilja) ili neka druga okolnost (npr. uporaba oružja). Sudska praksa zauzela je stajalište da se taj pojam odnosi na višestruko

¹⁴⁹ Maresti protiv Hrvatske, zahtjev br. 55759/07, od 25. 6. 2009.

¹⁵⁰ Tomasović protiv Hrvatske, zahtjev br. 53785/09, od 18. 10. 2011.

¹⁵¹ Dragičević Prtenjača M., Dihotomija pristupa u rješavanju nasilja u obitelji putem prekršajne i kaznenopravne regulative, *Op. Cit.*, str. 149.

¹⁵² Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12

¹⁵³ Dragičević Prtenjača M., Dihotomija pristupa u rješavanju nasilja u obitelji putem prekršajne i kaznenopravne regulative, *Op. Cit.*, str. 158.

¹⁵⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 56/15

¹⁵⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 126/19

počinjenje prekršaja nasilja u obitelji.¹⁵⁶ Također, za diferencijaciju kaznenog djela od prekršaja mogu poslužiti kontinuitet i intenzitet činjenja obiteljskog nasilja. Nasilje često traje dugi niz godina prije nego se žrtva ohrabri prijaviti ga. Počinitelj se služi manipulacijama i zastrašivanjem žrtve te kad vidi da njegovo djelo ne podliježe nikakvim sankcijama, nasilje se s vremenom dodatno intenzivira i brutalizira kako u pogledu sredstava izvršenja tako i s obzirom na težinu žrtvinih ozljeda. Uz te čimbenike svakako je važna i ranija osuđivanost počinitelja, recidivizam u činjenju nasilja te stjecaj s drugim kaznenim djelima.¹⁵⁷

4.2.5. Ostali zakoni i strateški dokumenti

Na kraju ovog poglavlja, smatram da je važno izdvojiti još neke zakone i strateške dokumente važne za problematiku obiteljskog nasilja. U prvom redu to je **Prekršajni zakon** koji kao *lex generalis* sankcionira ponašanja kojima se povrjeđuje ili ugrožava javni poredak, društvena disciplina i društvene vrijednosti koje su zajamčene i zaštićene Ustavom Republike Hrvatske, međunarodnim pravom i zakonima a koje ne potpadaju pod kaznenopravnu prisilu¹⁵⁸. U slučajevima nasilja u obitelji njegove odredbe se primjenjuju supsidijarno u odnosu na Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji.

Zakon o kaznenom postupku¹⁵⁹ i **Zakon o sudovima za mladež**¹⁶⁰ propisuju mjere zaštite svjedoka i žrtve s ciljem sprječavanja sekundarne viktimizacije. **Zakonom o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela** uređuje se pravo na novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela nasilja počinjenih s namjerom, pretpostavke i postupak za ostvarivanje prava na naknadu te tijela nadležna za sudjelovanje u postupku i donošenje odluke.¹⁶¹ **Zakon o zaštiti svjedoka**¹⁶² propisuje uvjete i postupke za pružanje zaštite i pomoći ugroženim i njima bliskim osobama, koje su izložene ozbiljnijoj opasnosti po život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu većeg opsega zbog iskazivanja u kaznenim postupcima za kaznena djela. Mjere zaštite su tjelesna i tehnička zaštita, premještanje, mjere prikrivanja identiteta i vlasništva, promjena identiteta.

¹⁵⁶ Cvitanović L., Derenčinović D., Turković K., Munivrana Vajda M., Dragičević Prtenjača M., Maršalevski A., Roksandić Vidlička S., Kazneno pravo – posebni dio, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018., str. 246.

¹⁵⁷ Martinjak D., Filipović H., Prekršajna ili kaznena odgovornost u slučaju nasilja u obitelji, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 26, broj 2/2019, str. 621-653., str. 639.

¹⁵⁸ Prekršajni zakon, NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, čl. 1.

¹⁵⁹ Zakon o kaznenom postupku, NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 80/22

¹⁶⁰ Zakon o sudovima za mladež, NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19

¹⁶¹ Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, NN 80/08, 27/11, čl. 1.

¹⁶² Zakon o zaštiti svjedoka, NN 163/03, 18/11, 73/17

Zakon o ravnopravnosti spolova¹⁶³ promiče ravnopravnost spolova kao temeljnu vrednotu ustavnog poretka te stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce. Između ostalog, zabranjuje diskriminaciju na temelju bračnog i obiteljskog statusa. **Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola**¹⁶⁴ zabranjuje svaki oblik nasilja u zajednici obiteljskog života.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje 2017. do 2022. godine¹⁶⁵ najvažniji je strateški dokument za prevenciju obiteljskog nasilja. Donosi se za petogodišnje razdoblje u skladu s odredbama Istanbulske konvencije. Sadrži sedam područja djelovanja te ima 33 mjere. Između ostalog, cilj joj je usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa zahtjevima međunarodnih dokumenata, osigurati socioekonomske i psihosocijalne mjere za žrtve nasilja u obitelji te uspostaviti međuresornu suradnju na programima prevencije obiteljskog nasilja.

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji¹⁶⁶ propisuje način postupanja nadležnih tijela u slučajevima obiteljskog nasilja. Svrha mu je unaprjeđenje međuresorne suradnje i dugoročno smanjenje nasilja u obitelji.

Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece¹⁶⁷ ima za cilj unaprijediti dobrobit djece sprječavanjem zlostavljanja i zanemarivanja, osigurati da se svi postupci provedu i odluke donesu u skladu s najboljim interesom djeteta, dugoročno utjecati na smanjenje zlostavljanja i zanemarivanja djece te educirati stručnjake koji rade s djecom kako da prepoznaju da je dijete žrtva nasilja.

Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja¹⁶⁸ uvodi standardizirani postupak prema žrtvama seksualnog nasilja bez obzira na dob, spol i druge osobne čimbenike, osigurava pravovremenu zaštitu žrtvama, medicinsku skrb te povjerljivost podataka. Ističe važnost institucionalne suradnje u prepoznavanju, procesuiranju i pružanju efikasne zaštite i pomoći žrtvama seksualnog nasilja.

¹⁶³ Zakon o ravnopravnosti spolova, NN 82/08, 125/11, 20/12, 138/12, 69/17

¹⁶⁴ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN 92/14, 98/19

¹⁶⁵ Odluka o donošenju Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2017. do 2022. godine, NN 96/17

¹⁶⁶ Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Vlada Republike Hrvatske, 2019.

¹⁶⁷ Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece, Vlada Republike Hrvatske, 2014.

¹⁶⁸ Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova, 2014.

5. ANALIZA UTJECAJA PANDEMIJE COVID-19

Početak 2020. godine svijet se suočio s pojavom novog virusa nazvanog SARS-CoV-2, koji se ubrzo počeo nekontrolirano širiti. Prvi slučaj zaraze u Hrvatskoj zabilježen je 25. veljače. Vlada Republike Hrvatske 11. ožujka donosi *Odluku o proglašenju epidemije bolesti COVID-19 uzrokovana virusom SARS-CoV-2*¹⁶⁹. Ubrzo se zatvaraju brojne ustanove od kojih posljednje škole, 16. ožujka. Taj se datum uzima kao referentan za početak *lockdowna* koji je trajao do 11. svibnja. Kakav je utjecaj pandemija imala na nasilje u obitelji? U nastavku ću nastojati dati odgovor na to pitanje kroz analizu podataka dostupnih u MUP-ovoj evidenciji „*Kalendar nasilja*“¹⁷⁰ u kojem se svakodnevno bilježe prekršaji i kaznena djela obiteljskog nasilja u protekla 24 sata. To je jedina relevantna baza podataka s obzirom na to da Državni zavod za statistiku (DZS) nije toliko ažuran. Unatoč tome, u jednoj od tablica bit će prikazan broj prijavljenih, optuženih i osuđenih počinitelja kaznenog djela nasilja u obitelji te broj okrivljenih počinitelja prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji tijekom 2019., 2020. i 2021. godine.

Prema Durkheimu, svaki poremećaj u sustavu, odnosno okolnosti velikih društvenih promjena poput političkih, gospodarskih, socijalnih kriza, dovodi do tzv. deregulacije, stanja u kojem zbog nepostojanja ili nepoštivanja normi dolazi do raskoraka između proklamiranih ciljeva i mogućnosti njihove realizacije.¹⁷¹ To stanje loma normativne strukture društva u kojem ljudi ne znaju što mogu očekivati od sustava i jedni od drugih poznato je pod nazivom anomija. Ona je glavni uzrok kažnjivih ponašanja.¹⁷² Za očekivati je da će u stanju globalne epidemije porasti obiteljsko nasilje s obzirom na neizvjesnost koju bolest nosi, epidemiološke mjere koje su zatvorile (potencijalne) nasilnike i (potencijalne) žrtve u zajednički prostor te nadolazeću ekonomsku krizu uzrokovanu samom bolešću ali i geopolitičkom situacijom s posljedicom sve veće ekonomske krize.

5.1. Analiza podataka iz „Kalendar nasilja“

Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) od 29. ožujka 2019. izvješćuje javnost o kaznenim djelima i prekršajima nasilja u obitelji izvršenim u posljednja 24 sata te o pojavnosti po županijama. U nastavku ću analizirati kretanje kaznenih i prekršajnih prijava po mjesecima od

¹⁶⁹ Ministarstvo zdravstva, *Odluka o proglašenju epidemije bolesti COVID-19 uzrokovana virusom SARS-CoV-2*, Zagreb, 2020.

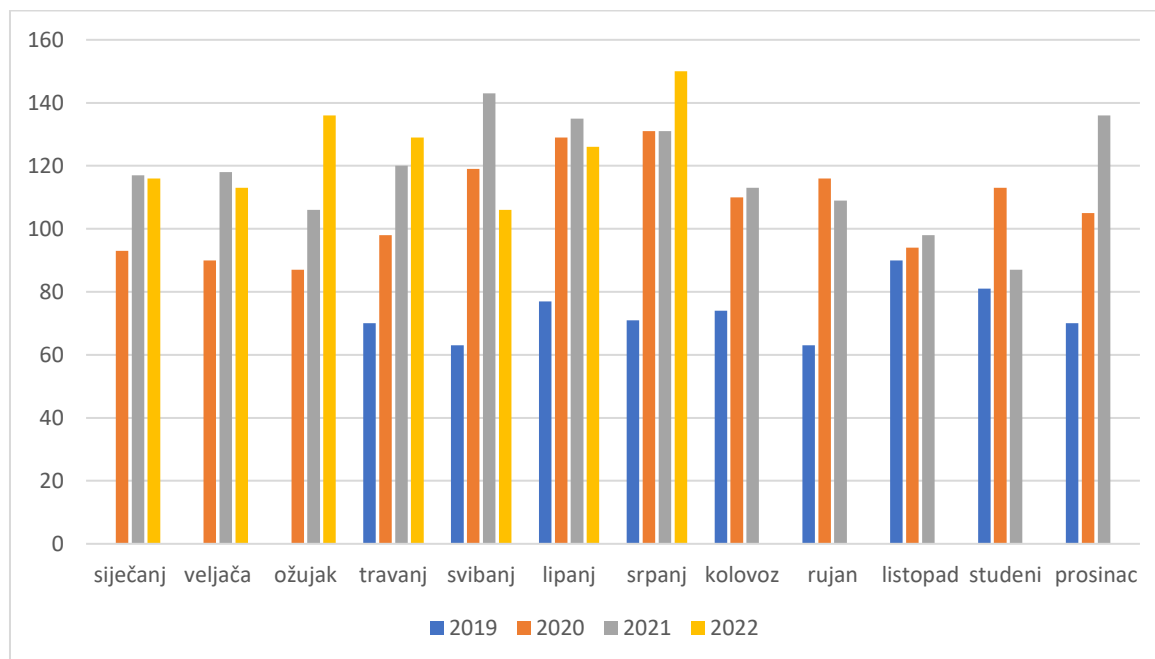
¹⁷⁰ *Kalendar nasilja*, MUP, <https://mup.gov.hr/kalendar-nasilja/283308>

¹⁷¹ Derenčinović D., Getoš A. M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, *Op. Cit.*, str. 203.

¹⁷² *Ibidem.*, str. 185.

1. travnja 2019. do 31. srpnja 2022. godine s posebnim prikazom kretanja prijava tijekom *lockdowna* te pojavnost obiteljskog nasilja po županijama u istom razdoblju.¹⁷³

Graf 1. Usporedba broja *kaznenih* prijava nasilja u obitelji po mjesecima u 2019., 2020., 2021. i 2022. godini

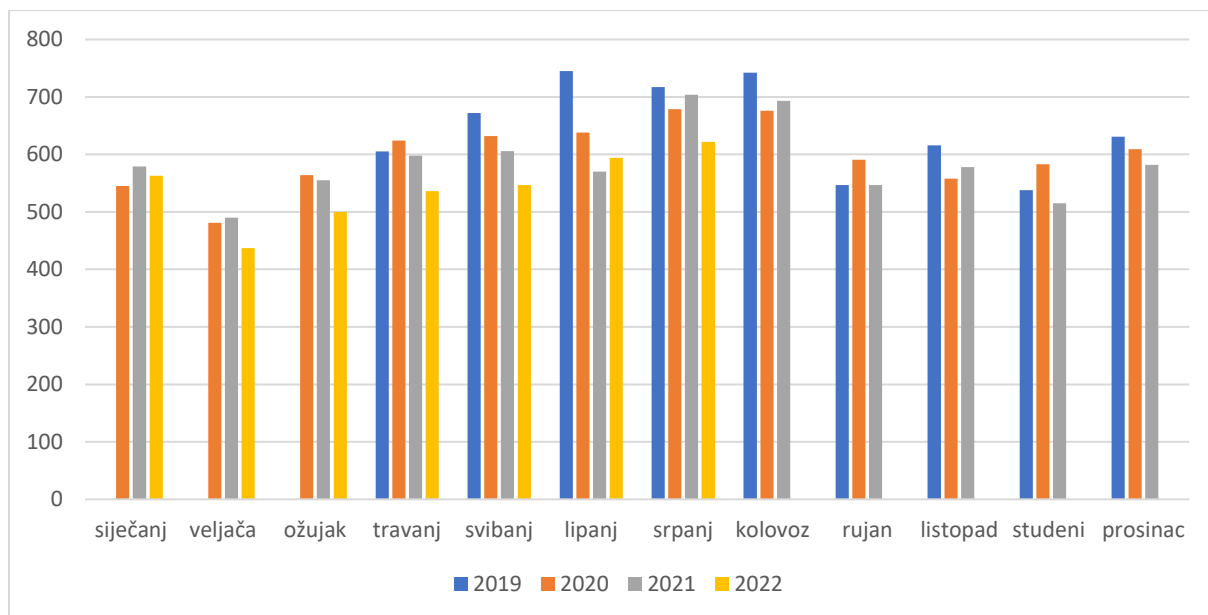

Na grafu 1. prikazano je kretanje broja kaznenih prijava nasilja u obitelji po mjesecima tijekom 2019., 2020., 2021. i 2022. godine. Podaci ne obuhvaćaju cijelu 2019. (nedostaju siječanj – ožujak) niti cijelu 2022. godinu (nedostaju kolovoz – prosinac). Iz prikazanih podataka vidljiv je trend blagog porasta kaznenih prijava iz godine u godinu. Najmanji broj prijava zabilježen je u svibnju i rujnu 2019. (po 63), a najveći u srpnju 2022. (150). Od travnja do prosinca 2019. primjetan je kontinuitet broja prijava uz iznimku listopada kada je zabilježeno rekordnih 90 prijava. Tijekom prve pandemijske godine, 2020., bilježi se skok kaznenih prijava, što, valja imati na umu, koincidira sa stupanjem na snagu izmjena kaznenog i prekršajnog zakonodavstva u području obiteljskog nasilja. U svibnju u odnosu na travanj zabilježen je porast od 17,6%. Tijekom lipnja i srpnja broj nastavlja rasti te se kontinuitet porasta održava do kraja godine. U 2021. i prvih 7 mjeseci 2022. vidljivo je da se trend prijava promijenio u odnosu na predpandemijsku 2019. jer sada svaki mjesec bilježimo troznamenkasti broj prijava uz rekordne

¹⁷³ Analiza podataka je napravljena po uzoru na znanstveni rad Getoš Kalac A.-M., Šprem P., Obiteljsko nasilje u doba pandemije – preliminarni podaci kriminološke analize koji je dio istraživanja provedenog u okviru Uspostavno - istraživačkog projekta „HRVATSKI MONITOR NASILJA: Istraživanje pojava oblika, uzroka i procesuiranja delinkventnog nasilja s fokusom na zaštiti posebno ranjivih skupina žrtava (CroViMo)“, rad je u postupku objave: v. <https://www.bib.irb.hr/1179052>

mjesece, svibanj 2021. i srpanj 2022., kada je ostvareno 143, odnosno 150 prijava. Iz navedenog zaključujem da je najviše prijava obiteljskog nasilja zabilježeno tijekom toplijih mjeseci, iako je za očekivati bilo da će više slučajeva biti u hladnijem razdoblju kada najviše vremena provodimo u zatvorenom prostoru znajući da je okolnost da se obiteljsko nasilje najčešće ostvaruje u domu, a ne na javnim mjestima jedno od njegovih glavnih obilježja.¹⁷⁴

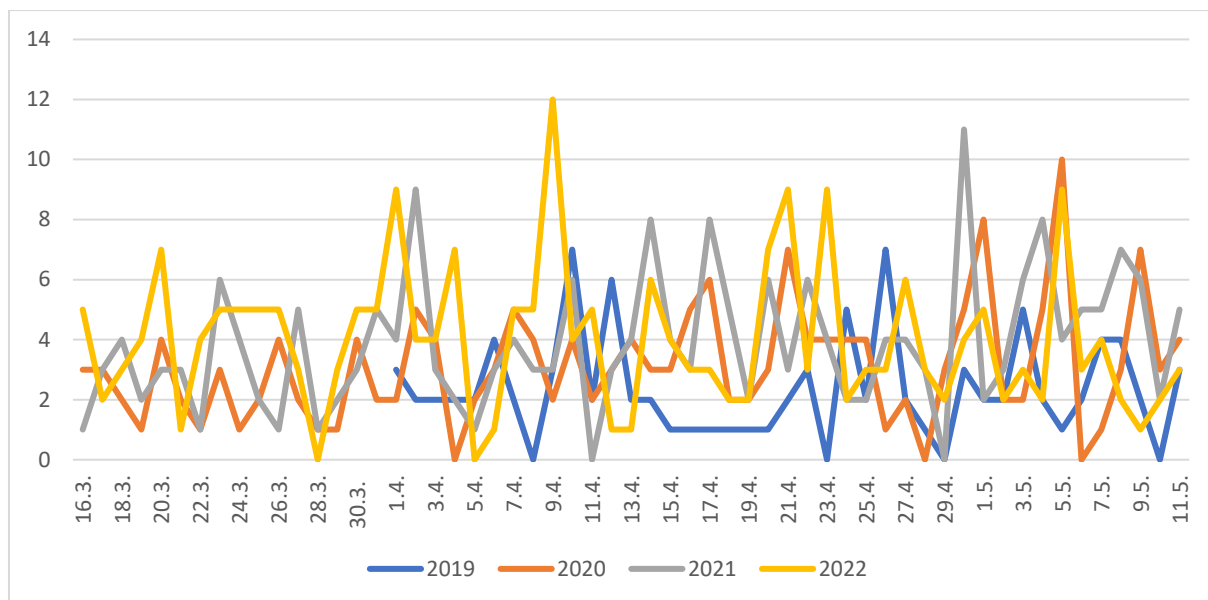
Graf 2. Usporedba broja *prekršajnih* prijava nasilja u obitelji po mjesecima u 2019., 2020., 2021. i 2022. godini

Promatrajući kretanje prekršajnih prijava kroz 2019., 2020., 2021. i 2022. godinu (graf 2.), primjećujem da nema kontinuiteta pada ili porasta već ovisno od mjeseca do mjeseca taj broj raste ili pada ali ne sa značajnim razlikama. Najveći broj prekršajnih prijava zabilježen je u lipnju 2019. (745), a slijede ga srpanj 2019. sa 717 i srpanj 2021. sa 704 prijave. Kao i u prethodnom grafu vidimo da je u ljetnim mjesecima više prijava. Od veljače do srpnja 2020. zabilježen je blagi porast prijava, da bi od kolovoza do studenog broj polako padao te se krajem godine opet neznatno povećao. 2021. godina bilježi kontinuitet s neznatnim oscilacijama u broju prijava, uz iznimku srpnja kada je zabilježen jedan od prethodno navedenih rekorda (704 prijave). Od siječnja do travnja 2022. zamjetan je pad broja prekršajnih prijava, dok od travnja do srpnja taj broj kontinuirano raste.

¹⁷⁴ Flitcraft A. H., Hadley S. M., Hendricks-Matthews M. K., McLeer S. V., Warshaw C., Diagnostic and treatment guidelines on domestic violence, American Family Physician Journal, 66(11), Chicago, 1992., str. 2052.-2067., str. 2052.

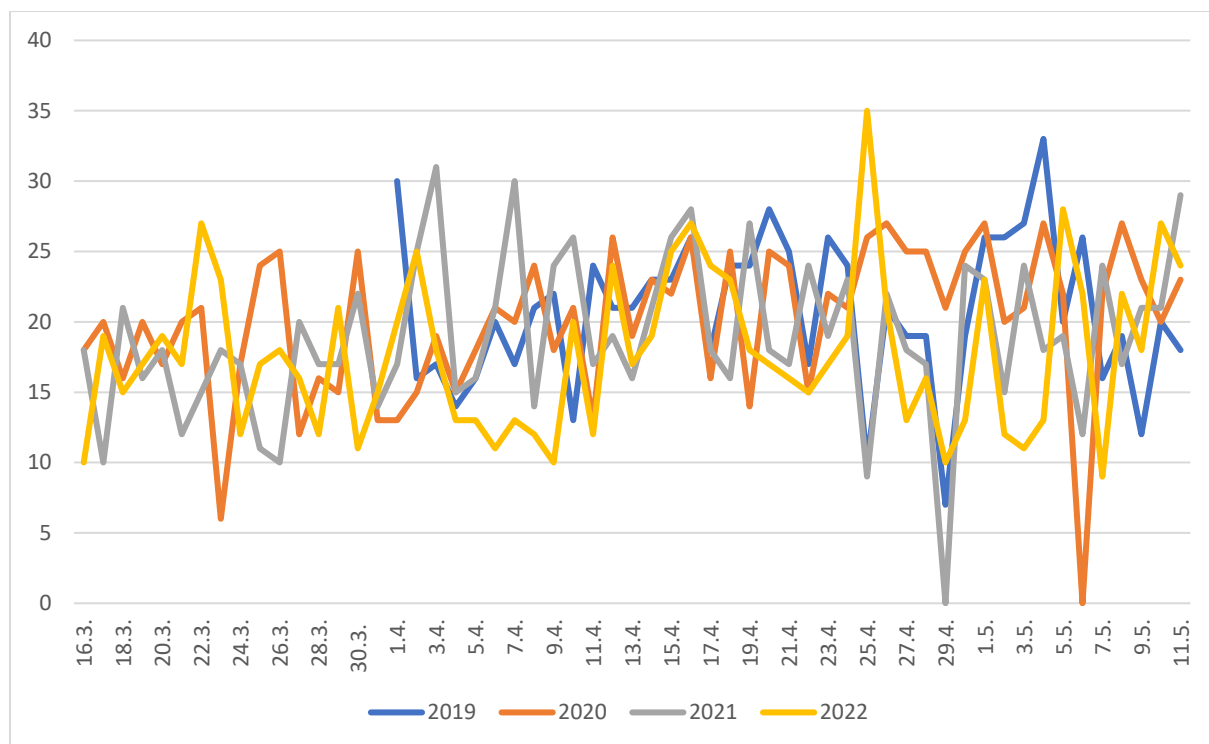
Graf 3. Usporedni prikaz kretanja broja *kaznenih* prijava nasilja u obitelji po danima u razdoblju *lockdowna* 2020. te istog razdoblja tijekom 2019., 2021. i 2022.

Graf 3. prikazuje kretanje broja kaznenih prijava po danima za vrijeme *lockdowna* od 16.3. do 11.5.2020. te usporedbu s istim razdobljem tijekom 2019.¹⁷⁵, 2021. i 2022. Cilj je provjeriti je li tijekom *lockdowna* došlo do povećanja kaznenih prijava nasilja u obitelji. Najviše kaznenih prijava, 12, zabilježeno je 9.4.2022. Bilo je i dana kada nije zabilježen niti jedan slučaj obiteljskog nasilja. U 2019. i 2020. po tri su takva dana, u 2021. jedan, a u aktualnoj 2022. dva dana s 0 kaznenih prijava. Tijekom *lockdowna* nisu zabilježena znatnija odstupanja u odnosu na isto razdoblje tijekom ostale tri godine. Broj prijava je kontinuiran, kreće se od 0 do 6, dok je 21.4. i 5.5. zabilježeno po 7 prijava, 1.5. osam te 5.5. znatniji skok sa zabilježenih 10 kaznenih prijava obiteljskog nasilja. Promatrajući sve četiri godine, vidljiv je trend porasta kaznenih prijava iz godine u godinu.

¹⁷⁵ Za 2019. je prikazan period od 1.4. do 11.5.2020.

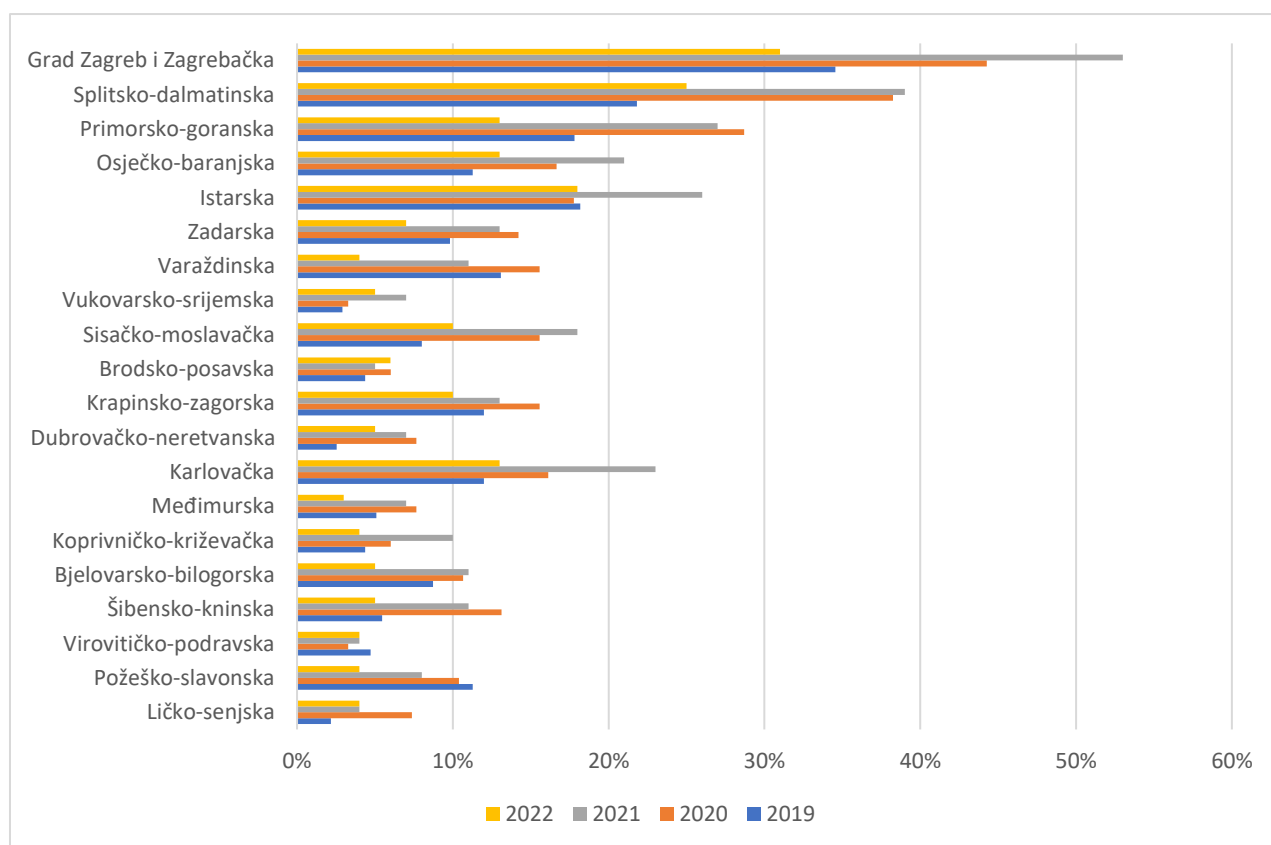
Graf 4. Usporedni prikaz kretanja broja *prekršajnih* prijava nasilja u obitelji po danima u razdoblju *lockdowna* 2020. te istog razdoblja tijekom 2019., 2021. i 2022.

Usporednom analizom prekršajnih prijava obiteljskog nasilja vidljiv je trend smanjenja broja prekršajnih prijava. 25.4.2022. zabilježeno je 35 prekršajnih prijava što je najviše prijava u jednom danu u promatranom razdoblju. Najmanji dnevni broj prijava zabilježen je upravo za vrijeme lockdowna, 23.3.2020., i to 6 prijava. Može se zaključiti da *lockdown* nije utjecao na smanjenje ili porast prekršajnih prijava nasilja u obitelji već da je vidljiv trend smanjenja prijava tijekom svih analiziranih godina u cjelini.

Na kraju ću analizirati pojavnost kaznenih i prekršajnih prijava po županijama prije i za vrijeme korona krize. “Kalendar nasilja” ne prikazuje točan broj prijava po pojedinoj županiji, već samo pojavnost, odnosno je li ili nije na promatrani datum zabilježena prijava u konkretnoj županiji. Na grafovima su županije poredane po broju stanovnika od one s najvećim brojem do one s najmanjim, uz napomenu da je Policijska uprava zagrebačka nadležna za Grad Zagreb i Zagrebačku županiju te je stoga u grafovima prikazano 20 županija. Pojavnost je prikazana u postotku.

Graf 5. Prikaz pojavnosti *kaznenih prijavi* nasilja u obitelji po županijama u 2019., 2020., 2021. i 2022. godini¹⁷⁶

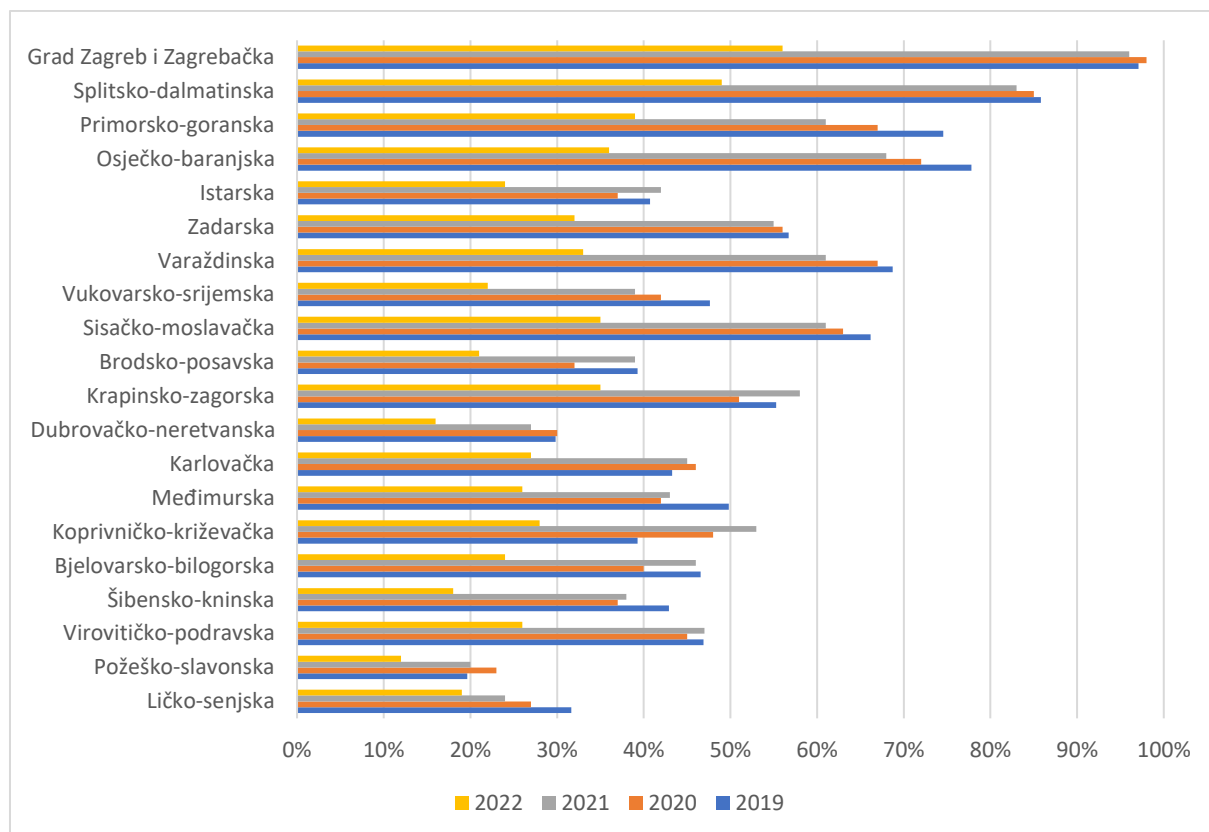
U godini prije korona krize, 2019., tri županije s najvećim postotkom pojavnosti su ujedno i županije s najvećim brojem stanovnika: Grad Zagreb i Zagrebačka županija (35%), Splitsko-dalmatinska županija (22%) te Primorsko-goranska županija (18%). Istarska županija također bilježi pojavnost od 18%. U 2020. godini redosljed županija je isti s tim da je primjetan rast postotka pojavnosti što je u skladu s porastom kaznenih prijavi: Grad Zagreb i Zagrebačka županija (44%), Splitsko-dalmatinska županija (38%) i Primorsko-goranska županija (29%). 2021. redosljed je nepromijenjen: Grad Zagreb i Zagrebačka županija (53%), Splitsko-dalmatinska županija (39%) i Primorsko-goranska županija (27%). Županija koja se u toj godini ističe jest Karlovačka jer bilježi najveći porast postotka pojavnosti u odnosu na prethodne dvije godine, 2019. 12%, 2020. 16% da bi 2021. pojavnost skočila na 23% te je stoga zauzela 5. mjesto po pojavnosti odmah iza Istarske županije (26%). U prvih 7 mjeseci 2022. godine pojavnost po županijama je nešto drugačija. Prva dva mjesta i dalje drže Grad Zagreb - Zagrebačka županija sa postotkom pojavnosti od 31% i Splitsko-dalmatinska županija sa 25% pojavnosti, dok je 3. mjesto zauzela Istarska županija (18%). Primorsko-goranska, Osječko-

¹⁷⁶ Za 2019. godinu promatrano razdoblje je 1.4.-31.12., za 2020. i 2021. godinu 1.1.-31.12., a za 2022. godinu 1.1.-31.7.

baranjska i Karlovačka županija su izjednačene s postotkom pojavnosti od 13%. Iz prikazanog zaključujem da pojavnost u većini županija kontinuirano raste u razdoblju 2019.-2022. Najveći postotak pojavnosti zabilježen je u 2021. godini.

U nastavku ću prikazati pojavnost prekršajnih prijava po županijama u posljednje 4 godine.

Graf 6. Prikaz pojavnosti *prekršajnih prijava* nasilja u obitelji po županijama u 2019., 2020., 2021. i 2022. godini¹⁷⁷

Dvije županije koje bilježe najveći postotak pojavnosti prekršajnih prijava kroz sve četiri promatrane godine su Grad Zagreb i Zagrebačka županija (2019. godine 97%, 2020. godine 98%, 2021. godine 96%, 2022. godine 56%) te Splitsko-dalmatinska (2019. godine 86%, 2020. godine 85%, 2021. godine - 83%, 2022. godine 49%). Vidljiv je trend smanjenja postotka pojavnosti u jednoj godini u razdoblju 2019.-2022. godine što se podudara sa trendom smanjenja prekršajnih prijava prikazanim u grafu 2. U 2019. godini je zabilježena najveća pojavnost za čak 14 od 20 županija: Splitsko-dalmatinsku, Osječko-baranjsku, Primorsko-goransku, Varaždinsku, Sisačko-moslavačku, Zadarsku, Međimursku, Vukovarsko-srijemsku, Bjelovarsko-bilogorsku, Virovitičko-podravsku, Šibensko-kninsku, Brodsko-posavsku, Ličko-

¹⁷⁷ *Ibidem.*

senjsku i Dubrovačko-neretvansku. Virovitičko-podravsku, Brodsko-posavsku i Požeško-slavonsku županiju bilježe jednake postotke pojavnosti u 2019. i 2021. godini (47%, 39% i 20%), dok Dubrovačko-neretvanska županija bilježi jednak postotak u 2019. i 2020. godini (30%). U 2020. godini četiri su županije zabilježile najveću pojavnost kroz godinu, to su: Grad Zagreb i Zagrebačka županija (98%), Koprivničko—križevačka (48%), Karlovačka (46%) i Požeško-slavonska (23%). 2021. nešto veći broj županija ima najveću pojavnost u odnosu na godinu ranije: Krapinsko-zagorska županija (58%), Koprivničko-križevačka (53%), Virovitičko-podravsku (47%), Bjelovarsko-bilogorsku (46%), Međimursku (43%), Istarsku (42%) i Brodsko-posavsku (39%). U aktualnoj 2022. godini na prva tri mjesta nalaze se županije sa najvećim brojem stanovnika: Grad Zagreb i Zagrebačka županija (56%), Splitsko-dalmatinska (49%) i Primorsko-goranska (39%). Vidljivo je da je postotak pojavnosti u padu što slijede i druge županije te je za očekivati da će se to nastaviti i do kraja godine. U analiziranom razdoblju 2019.-2022. godine niti kod jedne županije nije zamjetna neka značajna promjena s obzirom na pojavnost kroz godinu, te su smanjenja i povećanja sva u okvirima neznatnog, to jest nigdje nije došlo do značajnog pada ili rasta pojavnosti. Ipak, valja napomenuti da to ne znači da su županije s najvećom pojavnošću ujedno i one iz kojih je došao najveći broj prijava za obiteljsko nasilje, stoga ne možemo jednako zaključiti koja od ovih županija ima najveći broj prijavljenih slučajeva obiteljskog nasilja.

5.2. Analiza podataka Državnog zavoda za statistiku

U nastavku ću prikazati podatke Državnog zavoda za statistiku (DZS) o broju okrivljenih punoljetnih osoba za prekršaj nasilničkog ponašanja u obitelji te prijavljenih, optuženih i osuđenih punoljetnih počinitelja kaznenog djela nasilja u obitelji za 2019., 2020. i 2021. s ciljem usporedbe s podacima iz MUP-ovog „Kalendara nasilja“.

Tablica 1. Okrivljene punoljetne osobe za nasilničko ponašanje u obitelji tijekom 2019., 2020. i 2021. godine¹⁷⁸

	2019.	2020.	2021.
Nasilničko ponašanje u obitelji	9 551	8 036	8 008

¹⁷⁸ Podaci preuzeti sa web stranica Državnog zavoda za statistiku, <https://dzs.gov.hr/>

Tablica 2. Prijavljeni, optuženi i osuđeni punoljetni počinitelji kaznenog djela nasilja u obitelji (čl. 179.a) tijekom 2019., 2020. i 2021. godine¹⁷⁹

	2019.	2020.	2021.
PRIJAVLJENI	423	604	754
OPTUŽENI	166	232	276
OSUĐENI	151	205	238

U tablici 1. vidljiv je trend pada okrivljenih punoljetnih počinitelja nasilničkog ponašanja u obitelji iz članka 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. S druge strane, iz tablice 2. iščitavam da broj prijavljenih, optuženih i osuđenih punoljetnih počinitelja kaznenog djela nasilja u obitelji u posljednje tri godine bilježi kontinuirani porast, s tim da najveći broj optuženih počinitelja ujedno bude i osuđen. Iz svega navedenog, može se zaključiti da su na ovakve rezultate utjecale zakonske izmjene odredbi koje uređuju nasilje u obitelji. Kao što je već ranije navedeno, prošireno je biće kaznenog djela nasilja u obitelji dodavanjem novog obilježja „stanje dugotrajne patnje“ te je istovremeno suženo biće prekršaja nasilja u obitelji.

Zaključno u ovom poglavlju, spomenut ću dva recentno objavljena članka koja su obradila utjecaj pandemije na nasilje u obitelji i usporediti ih sa spoznajama do kojih sam došla u gore prikazanoj analizi. Rittossa¹⁸⁰ je, proučavajući prijavljena nasilna kaznena djela na štetu djece u razdoblju *lockdowna* i neposredno nakon ublažavanja restriktivnih mjera, došla do zaključka kako je značajan broj djece izložen višestrukim oblicima obiteljskog nasilja. Škorić¹⁸¹ je, pak, analizirala kako su se mjere poduzete radi sprječavanja širenja korona virusa odrazile na nasilje na štetu bliske osobe. Rezultat njezinog istraživanja jest da obiteljsko nasilje nije značajno poraslo za vrijeme *lockdowna* već se povećan broj kaznenih djela na štetu bliske osobe može dovesti u vezu sa ranije spomenutim zakonskim izmjenama. Dakle, oba članka potvrđuju tezu da se ne može sa sigurnošću tvrditi kako je korona kriza i mjere koje su uslijed nje bile na snazi

¹⁷⁹ *Ibidem.*

¹⁸⁰ Rittossa D., Violence against children in family settings during the Covid-19 outbreak in Croatia: lessons learned from the (in)visible pandemic, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 43, br. 2, 2022., str. 303.-328.

¹⁸¹ Škorić M., Impact of Covid-19 pandemic on violence against closely related persons in Croatia, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 43, br. 2, 2022., str. 277.-301.

utjecale na povećan broj slučajeva nasilja u obitelji, već je izglednije da su izmjene legislative utjecale na povećan broj kaznenih djela te smanjenje broja prekršajnih djela obiteljskog nasilja.

6. ZAKLJUČAK

Nasilje u obitelji je fenomen koji se nikada neće iskorijeniti jer razni društveni faktori utječu na njegovo održavanje. Republika Hrvatska je pristupanjem međunarodnim konvencijama i sukladno njima izmjenama zakonodavnog okvira postigla pozitivan napredak u razvoju standarda zaštite od obiteljskog nasilja. Mjesta za napredak uvijek ima, ponajprije u pogledu jasnije distinkcije prekršaja od kaznenog djela i olakšavanja pravne kvalifikacije. Možda bi zakonodavac trebao razmisliti o potpunom prebacivanju regulacije obiteljskog nasilja u kaznenopravnu sferu s obzirom na njegovu učestalost i brutalizaciju. Također, problem vidim i u preblagom kažnjavanju, pribjegavanju izricanju novčane kazne i čestom izjednačavanju počinitelja i žrtve primjenom dvostrukog uhićenja prilikom policijske intervencije kojim se žrtve nasilja sankcionira zbog samoobrane ili verbalnog napada na počinitelja. Potrebno je uložiti više napora u edukaciju policijskih službenika, državnih odvjetnika, sudaca i ostalih državnih službenika koji dolaze u neposredan kontakt sa žrtvama obiteljskog nasilja. Tamna brojka je vrlo visoka i treba težiti ka njenom smanjenju, ali ne i potpunom rasvjetljavanju jer je to u praksi nemoguće postići pogotovo kada znamo da se obiteljsko nasilje događa daleko od očiju javnosti, unutar četiri zida. Spoznaje do kojih su došle Getoš Kalac i Šprem u istraživanju utjecaja pandemije na obiteljsko nasilje podudaraju se s tezama iznesenim u ovom diplomskom radu. Dostupni podaci ukazuju na rast broja kaznenih prijava te smanjenje broja prekršajnih prijava nasilja u obitelji u promatranom razdoblju od travnja 2019. do kolovoza 2022. godine, a što se može dovesti u korelaciju sa zakonskim izmjenama u području zaštite od obiteljskog nasilja. Takav trend održan je i u periodu *lockdowna* pa je izvjesno zaključiti kako isti nije utjecao na pojavnost obiteljskog nasilja. Međutim, korona kriza se, kao i sve dosadašnje društvene krize, odražava na fenomenologiju i etiologiju kriminaliteta te je izgledno da će se s određenim vremenskim odmakom rasvijetliti njezin utjecaj na pojavnost nasilja u obitelji.

7. LITERATURA

Bibliografija:

- Ajduković M., Pavleković G., Nasilje nad ženom u obitelji, Društvo za psihološku pomoć, Zagreb, 2004.
- Ajduković M., Ručević S., Nasilje u vezama mladih, *Medicus*, Vol. 18, No. 2, Zagreb, 2009., str. 217.-225.
- Ajduković, M., Rusac, S., Ogresta, J., Izloženost starijih osoba nasilju u obitelji, *Revija za socijalnu politiku*, god. 15, br. 1, Zagreb, 2008., str 3.-22.
- Bezić R., *Juvenile Delinquency in the Balkans: A Regional Comparative Analysis Based on the ISRD3-Study Findings*, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e.V. in coop. with University of Zagreb – Faculty of Law and Duncker & Humblot, Berlin, 2020.
- Bojić I., *Kako izaći iz obiteljskog nasilja?*, B.a.b.e., Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb, 2011.
- Cvitanović L., Derenčinović D., Turković K., Munivrana Vajda M., Dragičević Prtenjača M., Maršalevski A., Roksandić Vidlička S., *Kazneno pravo – posebni dio*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018.
- Derenčinović D., Getoš A.-M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Zagreb, 2008.
- Dragičević Prtenjača M., Dihotomija pristupa u rješavanju nasilja u obitelji putem prekršajne i kaznenopravne regulative, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 24, broj 1/2017, str. 141-175.
- Flitcraft A. H., Hadley S. M., Hendricks-Matthews M. K., McLeer S. V., Warsaw C., *Diagnostic and treatment guidelines on domestic violence*. *American Family Physician Journal*, 66(11), Chicago, 1992., str. 2052.-2067.
- Getoš Kalac A.-M., Pribisalić D., Tamna i svijetla strana tamne brojke kriminala: o izazovima istraživanja nepoznanica i blagoslovu neznanja, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 70(5), 2020., str. 637.-673.
- Getoš Kalac A.-M., Šprem P., *Obiteljsko nasilje u doba pandemije – preliminarni podaci kriminološke analize*, znanstveni rad u postupku objave u *Zborniku Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 2022.
- Getoš Kalac A.-M., Roksandić Vidlička S., Burić Z., *Victimology, Victimization (Typology) & Victim Protection in Croatia*, u: Meško, G.; Sárík, E.; Getoš Kalac, A.-M. (ur.), *Mapping the Victimological Landscape of the Balkans: A Regional Study on Victimology and Victim Protection with a Critical Analysis of Current Victim Policies*, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e.V. in coop. with University of Zagreb – Faculty of Law and Duncker & Humblot, Berlin, 2020., str. 223.–276.
- Horvat M., *Rimsko pravo*, Pravni fakultet, Zagreb, 2007.

Klasnić K., Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu – konceptualne pretpostavke, *Socijalna ekologija*, Vol. 20, No. 3, Zagreb, 2011., str. 335.-356.

Martinjak D., Filipović H., Prekršajna ili kaznena odgovornost u slučaju nasilja u obitelji, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 26, broj 2/2019, str. 621.-653.

Ministarstvo zdravstva, Odluka o proglašenju epidemije bolesti COVID-19 uzrokovana virusom SARS-CoV-2, Zagreb, 2020.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, 2017.

Peto i šesto periodično izvješće Republike Hrvatske prema Konvenciji o pravima djeteta Ujedinjenih naroda, 2020.

Poredoš Lavor D., Jerković S., Nasilje nad muškarcima, *Policija i sigurnost*, godina 20., broj 3, Zagreb, 2011., str. 400.-406.

Prijedlog Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Vlada RH, Ministarstvo pravosuđa, Zagreb, 2015.

Radačić I., Kazneno djelo silovanja: pitanja definicije, (ne)odgovornosti za otklonjivu zabludu o pristanku i postojanje rodnih stereotipa u sudskom postupku na primjeru prakse Županijskog suda u Zagrebu, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 19, broj 1/2012, str. 105.-125.

Radić I., Radina A., Zaštita od nasilja u obitelji: obiteljskopравни, prekršajnopравни i kaznenopравни aspekt, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 51, 3/2014., str. 727.- 754.

Rittossa D., Kažnjavanje počinitelja najtežih seksualnih delikata na štetu djece u RH – zakonski okviri i postojeća sudska praksa, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 25, broj 2/2018, str. 417-445.

Rittossa D., Seksualni delikti na štetu djece - hrvatski kaznenopravni okvir kroz prizmu zahtjeva iz Direktive 2011/93/EU, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 25, broj 1/2018

Rittossa D., Violence against children in family settings during the Covid-19 outbreak in Croatia: lessons learned from the (in)visible pandemic, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 43, br. 2, 2022., str. 303.-328.

Roje Đapić M., Buljan Flander G., Galić R., Seksualno zlostavljanje djece: Teorijsko-empirijski pregled i sustavna prevencija u Hrvatskoj, *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*, Vol. 1 No. 8, 2021., str. 19.-45.

Rusac S., Nasilje nad starijim osobama u obitelji na području Grada Zagreba, *Ljetopis socijalnog rada*, 16 (3), Zagreb, 2009., str. 573.-594.

Roksandić S., Šesta novela Kaznenog zakona – uvođenje virtualnih valuta i “osvetničke pornografije” te dodatna zaštita odnosa povjerenja i ranjivih osoba, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 28, broj 2/2021, str. 437-472.

Rollè L, Giardina G, Caldarera AM, Gerino E, Brustia P, When Intimate Partner Violence Meets Same Sex Couples: A Review of Same Sex Intimate Partner Violence, *Frontiers in Psychology*, Volume 9, Article 1506, 2018.

Sex Imbalances at Birth: Current trends, consequences and policy implications, UNFPA Asia and Pacific Regional Office, 2012.

Singer M. i sur., *Kriminologija delikata nasilja, Nasilje nad djecom i ženama, maloljetničko nasilje*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2005.

Šimonović D., *Međunarodnopravni okvir za uklanjanje rodno uvjetovanog nasilja nad ženama: CEDAW konvencija i Istanbulska konvencija, Diskriminacija i nasilje: lice i naličje ravnopravnosti spolova*, Zagreb, str. 102.-110.

Škorić M., *Impact of Covid-19 pandemic on violence against closely related persons in Croatia*, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 43, br. 2, 2022., str. 277.-301.

Štimac D., Profaca B., Buljan Flander G., *Dobne razlike u nekim obiteljskim i psihosocijalnim karakteristikama seksualno zlostavljane djece*, *Socijalna psihijatrija*, Vol. 43, Br. 1, 2015., str. 26.-35.

Turković K., Maršavelski A., *Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 17, broj 2/2010, str. 503.-551.

Vidović L., *Tjelesno kažnjavanje djece u obitelji*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 15, broj 1/2008, str. 303-320.

Vuić I., Rusac S., *Financijsko zlostavljanje starijih osoba*, *Revija za socijalnu politiku*, god. 24, br. 3, str. 321-342, Zagreb, 2017.

Zloković J., *Nasilje djece nad roditeljima – obiteljska tajna?*, *Grafika Zambelli*, Rijeka, 2009.

Željko D., *Procjena prvih deset godina Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 28, broj 2/2021, str. 381-404.

Pravni izvori:

Deklaracija o uklanjanju nasilja nad ženama, usvojena na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. prosinca 1993., Rezolucija 48/104

Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća EU-a od 13. prosinca 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP

Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, Službeni list Europske Unije, L 23/37

Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, NN-MU 11/11, 13, 15/11

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN-MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13-69/17

Obiteljski zakon, NN 162/98

Obiteljski zakon, NN 103/15, 98/19, 47/20

Odluka o donošenju Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2017. do 2022. godine, NN 96/17

Pekiška deklaracija, usvojena na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama, Peking, 1995.

Pravilnik o načinu provođenja zaštitnih mjera zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u obitelji te mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva, NN 28/19

Prekršajni zakon, NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Vlada Republike Hrvatske, 2019.

Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova, Zagreb, 2014.

Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2014.

Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 113/00, 28/01, 76/10, 5/14

Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 129/00

Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 56/15

Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, NN 126/19

Zakon o kaznenom postupku, NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 80/22

Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, NN 80/08, 27/11

Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, NN-MU 3/01, 14/03

Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, NN – MU 3-27/18

Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, NN - MU, 12/93

Zakon o ravnopravnosti spolova, NN 82/08, 125/11, 20/12, 138/12, 69/17

Zakon o sudovima za mladež, NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19

Zakon o suzbijanju diskriminacije, NN 85/08, 112/12

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 116/03, 137/09

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 137/09, 14/10, 60/10, 70/17

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 70/17, 126/19, 84/21

Zakon o zaštiti svjedoka, NN 163/03, 18/11, 73/17

Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN 92/14, 98/19

Sudska praksa:

ESLJP, A. protiv Hrvatske, zahtjev br. 55164/08 od 14. 10. 2010.

ESLJP, Maresti protiv Hrvatske, zahtjev br. 55759/07 od 25. 6. 2009.

ESLJP, Tomasović protiv Hrvatske, zahtjev br. 53785/09 od 18. 10. 2011.

ESLJP, Tomašić i dr. protiv Hrvatske, zahtjev br. 46598/06 od 15. 1. 2009.

Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, U-III-2182/2014 od 17. lipnja 2014., NN 108/14

VPS, JŽ-789/2014 od 11.09.2014.

Web izvori:

Definicija *ageisma*, WHO, <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/ageing-ageism>

Defining femicide by Diana E. H. Russell, Introductory speech presented to the United Nations Symposium on Femicide on 11/26/2012, http://www.dianarussell.com/f/Defining_Femicide_-_United_Nations_Speech_by_Diana_E._H._Russell_Ph.D.pdf

Dom Duga Zagreb, <https://www.duga-zagreb.hr/duga-zagreb/>

Domestic Violence and the LGBTQ Community, <https://ncadv.org/blog/posts/domestic-violence-and-the-lgbtq-community>

Državni zavod za statistiku, <https://dzs.gov.hr/>

Izvešće pučke pravobraniteljice, Analiza stanja ljudskih prava i jednakosti u Hrvatskoj 2021., Zagreb, ožujak 2022., <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravobraniteljice-za-2021-godinu/?wpdmdl=13454&refresh=6247119d58b0c1648824733>

Kalendar nasilja, MUP, <https://mup.gov.hr/kalendar-nasilja/283308>

Kempe i sur., The battered-child syndrome, 1962., https://www.kempe.org/wp-content/uploads/2015/01/The_Battered_Child_Syndrome.pdf

Oblici seksualnog nasilja, Ženska soba, <https://zenskasoba.hr/hr/podrucja-rada/seksualno-nasilje/oblici-seksualnog-nasilja/>

Red Button, MUP RH, <https://redbutton.gov.hr>

The History of the Crime Victims' Movement in the United States, The Women's Movement, https://www.ncjrs.gov/ovc_archives/ncvrvw/2005/pg4c.html

Understanding and addressing violence against women – Femicide, WHO, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77421/WHO_RHR_12.38_eng.pdf

Violence against children, WHO, https://www.who.int/health-topics/violence-against-children#tab=tab_1

Violence against women, World Health Organization, 2021., <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

What is gender-based violence?, Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/what-is-gender-based-violence>

Web stranice Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, <https://mrosp.gov.hr/>

Web stranice Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, <https://www.prs.hr/cms>

World report on violence and health, World Health Organization, Geneva, 2002, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf

Novinski članci:

Benačić A., Antivakseri u Hrvatskoj: Jača otpor cijepljenju, vraćaju se već skoro izliječene bolesti, Faktograf.hr, 25.4.2017., <https://faktograf.hr/2017/04/25/cjepiva-cijepljenje-srecko-sladoljev-pacijenti-djeca-who-antivakseri/>

Cvrtila M., Antivakseri strahuju od 'prisilnog' cijepljenja djece u domovima, ravnateljica 'Maestrala' pojašnjava: 'O tome odlučuju njihovi roditelji ili skrbnici'. Ima i poruku za sve koji šire paniku, Slobodna Dalmacija, 16.12.2021., <https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/hrvatska/antivakseri-strahuju-od-prisilnog-cijepljenja-djece-u-domovima-ravnateljica-maestrala-pojasnjava-o-tome-odlucuju-njihovi-roditelji-ili-skrbnici-ima-i-poruku-za-sve-koji-sire-paniku-1151749>

Karakaš Jaubin, H., Kopitz osuđen na 50 godina zatvora: Svoje troje djece istuširao pa im u kakao stavio tablete, Jutarnji list, 7.6.2022., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/kopitz-osuden-na-50-godina-zatvora-svoje-troje-djece-istusirao-pa-im-u-kakao-stavio-tablete>

Majka male Nikoll dobila 13 godina, otac 7: Odmah nakon presude odvedeni su u zatvor, Jutarnji list, 4.5.2022., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/majka-male-nikoll-dobila-13-godina-otac-7-odmah-nakon-presude-odvedeni-su-u-zatvor>

Muškarcu s Paga koji je bacio djecu s balkona Vrhovni sud potvrdio presudu, Večernji list, 11.5.2021., <https://www.vecernji.hr/vijesti/muskarcu-s-paga-koji-je-bacio-djecu-s-balkona-vrhovni-sud-potvrdio-presudu-1491546>

Raić Knežević, A., Gotovo je. Vrhovni sud potvrdio je da mama koja je u Puli ubila 3-godišnjeg sinčića ide u zatvor na 33 godine, Telegram, 26.2.2020., <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/gotovo-je-vrhovni-sud-potvrdio-je-da-mama-koja-je-u-puli-ubila-3-godisnjeg-sincica-ide-u-zatvor-na-33-godine/>

Stravična priča iz Hrvatske: Majka dijete liječila – izbjeljivačem, N1 Hrvatska, 17.6.2022., <https://hr.n1info.com/vijesti/stravicna-prica-iz-hrvatske-majka-dijete-lijecila-izbjeljivacem/>

U Gorici roditelji antivakseri skupljaju potpise protiv testiranja koje nije obavezno, Indeks.hr, 13.2.2022., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/u-gorici-roditelji-antivakseri-skupljaju-potpise-protiv-testiranja-koje-nije-obavezno/2339298.aspx>

Život djeteta važniji od vjerskog uvjerenja roditelja, Jutarnji list, 23.2.2007., <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/zivot-djeteta-vazniji-od-vjerskog-uvjerenja-roditelja-3273164>